

KÄSITEOLLISUUS KUNNIAANSA

KÄSITEOLLISUUSKIRJASTO N° 1

TOIMITTAJA
LAURI MÄKINEN

KUSTANTAJA
KANSANVALISTUSSEURA

KÄSITEOLLISUUSKIRJASTO N:o 1
TOIMITTAJA LAURI MÄKINEN

KÄSITEOLLISUUS KUNNIAANSA

KIRJOITTI
LAURI MÄKINEN
KOTITEOLLISUUSTARKASTAJA

HELSINGISSÄ 1910
KANSANVALISTUSSEURAN TOIMITUKSIA 156.

124 OTSUKUN KÄSITTELYTAVOITTEEN

KÄSITTELYTAVOITTEEN KÄSITTELYTAVOITTEEN

Painettu 1910
Raittiuskansan
Kirjapainossa
Helsingissä

124 OTSUKUN KÄSITTELYTAVOITTEEN

Isävainajansa ja opettajansa

Eero Mäkisen
muistolle

omistaa tämän kirjasen kiitollisena

Lauri Mäkinen.

Sisällysluettelo:

	Siv.
<i>Johdanto</i>	5
<i>Käsityöt ja yksilön kasvatus</i>	
Kasvatus käsitöihin aikaisempina aikoina	9
Johann Amos Comenius	11
Johan Locke	14
Jean Jacques Rouss-au	17
Christian Gotthilf Salzmann	22
Käsityökasvatus viime puolivuosisadan aikana	28
<i>Käsiteollisuus ja yhteiskunta</i>	
Alkuperäisin käsiteollisuus	33
Ammattikäsitö	34
Kotiteollisuuden eri muodot	36
Liike terveen käsiteollisuuden elvyttämiseksi	40
Käsiteollisen työn merkitys maamme yhteiskuntaelämässä	45
Käsiteollisen työn kannattavuus	48
<i>Suomenkielinen käsiteollisuuskirjallisuus</i>	55

Johdanto.

Mitenkä paljon ovatkaan ihmisten elämänsuhteet muuttuneet niistä ajoista, jolloin kukin eleli pääasiallisesti omien käsiensä varassa. Mahtavat konekeksinnöt, työnjako tietomiehen ja ruumiillisen raatajan välillä samoin kuin monet muutkin mullistavat kehityksen tulokset ovat yrittäneet jopa joskus aivan kokonaan syrjäyttää ihmiskäsien alkuperäisen, monipuolisen tarkoituksen. Kuten yleensä muissakin uudistuksissa, on liiallisuuksiin menty monasti silloinkin, kun on kädelle ja muulle ruumiille levoksi rakennettu taidokkaita koneita. Ei ole läheskään aina tyydytty vapauttamaan ruumista liialta rasitukselta, vaan onpa monasti pyritty kuolleet koneet asettamaan kaikessa teknillisessä valmistuksessa sielullisen ihmistyön sivuuttaviksi. Tämä liallinen koneitten varaan heittäytyminen on haitallisesti vaikuttanut ihmisten työkyvyn ja muittenkin elämänsuhteitten edistykseen.

Ei voitane kieltää, että meidänkin maassamme ammattitaito varsinkin viimeisimpinä vuosina on huononemistaan huonontunut. Nykyinen sukupolvi odottaa valmista tehtaista eikä näin ollen katso tarpeelliseksi uhrata mitään kätevyyteen kehittyäkseen. Siksipä vain vähemmän enää tavataan semmoista kekseliästä taituruutta, joka juuri on ollut omiaan nykyiset tehdaskoneetkin luomaan. Yhä avuttommaksi jätetään kasvava ihmispolvi, pystymättä arkielämän kotoisista-kaan vaikeuksista suoriutumaan, ja ammattityöhön antautuvaa nuorukaista tai neitosta on mestarin aivan alusta käytävä neuvomaan.

Valitettavasti eivät monet vanhemmatkaan enää pidä tarpeellisena järjestää ajoissa lapsilleen käsityötehtäviä tai muita ruumiillisen työn askareita. Tämä tietenkin aiheuttaa sen, ettei sitten vauraammalla iällä ole kykyä eipä, mikä on vielä valitettavampaa, usein haluakaan siihen työhön, joka monista hyödyllisimmistä usein olisi lähinnä tarjolla. Tällöinen kasvavan kansan haluttomuus jokapäiväisiin töihin ei ainoastaan vaikeuta asianomaisen itsensä menestystä elämässä, vaan käypi pian niin, että meidän saamattomuutemme on raskaana perintönä vielä rasittava tuleviakin sukupolviamme.

Suurissa kansankerroksissa on päässyt vallalle käsitys, ettei käsiteellinen työ muka enää voi muodostua niin kannattavaksi, että se terveen yhteiskuntaelämän kehityksen kannalta olisi puollettavissa. — Olemme sitä mieltä, että kone-tehtaitten voittokulku on niin lumonnut ihmiset, ettei ole aina aikanaan oivallettu varata käsin tehtäväksi niitä töitä, jotka lähinnä tähän soveltuvat. Samalla on käsitöitä elinkeinonaan harjoittavat usein siinä määrin jätetty lain turvaa paitsi, ettei heidän liike-elämänsä ole kyennyt säilymään hyvinvointiin johtavalla itsenäisellä pohjalla.

Kautta kaikkien sivistyskansojen on kahden viime vuosikymmenen kuluessa kypsynyt aate nostattaa käsiteollisuus jälleen siihen kunniaansa, joka sillä ihmiskunnan sivistys- ja talouselämässä tulisi olla. Tällöisen harrastuksen on viimeinen vuosikymmen tuonut meidänkin kansamme keskuuteen. Paljon ennakkoluuloja ja epäselvyyttä kuitenkin on vielä käsiteollisuustyöhön nähden olemassa. Ja ennen kaikkea puuttuu mitä haitallisimmassa määrässä semmoista suomenkielistä ammattikirjallisuutta, joka opastaisi niin hyvin alkavaa kuin mestarimiestä yhä enempiin kypsytyteen erinäisissä käsiteollisissa taidoissa. Nyt kustannettavaksi suunniteltu »Käsiteollisuuskirjasto» on ajateltu semmoiseksi, johon vuosittain ilmestyisi tätä alaa pohtivia kirjasia entisten lisäksi.

Tämän pitemmälle ajanjaksolle suunnitellun työn avustajiksi ovat jo lupautuneet m. m. arkkitehdit *Armas Lindgren*, *Usko Nyström*, *Jalmari Kekkonen* ja *Eino Schroderus*, insinöörit *Emil J. Simola* ja *V. M. J. Viljanen* ja *Einar Puustinen*, opettajattaret *Helena Brander*, *Amanda Bruun*, *Natalia Geitel*, *Anna Henriksson*, *Alma Koskinen*, *N. von Rehausen* ja *Aina Westerlund*, opettajat *Oiva V. Corander*, *E. K. Häkkinen* ja *Fr. Jokela*, taideteollisuuden harjoittajat *Johan Engelberg*, *Ilona Jalava* ja *Aino Keinänen*, puuseppä *Jalmari Tyynelä*, rautaseppä *Arvid Tuomikoski* sekä maalarit *Svante Lehtonen*, *A. Nyman* ja *Juho F. Aaltonen*. Eräät avustajistamme ovat joko jo laatineet tai alulle panneet käsikirjoituksia omalta alaltaan.

Ennenkuin teemme selkoa siitä, millaisia teoksia olemme ajatelleet ennen löytyvien täydennykseksi toimitettaviksi, esitämme vähän lähemmin käsiteollisuutta suosivissa piireissä kypsyneitä mielipiteitä tämän työ- ja tuotantoalan kasvatuksellisesta sekä yhteiskunnallisesta ja kansantaloudellisesta merkityksestä.

Helsingissä marraskuulla 1910.

Lauri Mäkinen.

Käsityöt ja yksilön kasvat.

»Kasvatuksen suurin salaisuus piilee siinä, että annetaan ruumiinharjoitusten ja henkisen toiminnan aina olla toistensa virkistysenä.»

Rousseau.

Kasvat. käsitöihin aikaisempina aikoina.

Jo vanhimpien sivistyskansojen keskuudessa tapaamme yhtenäistä pyrkimystä kasvattaa nuoriso jotain määrättyä elämäntarkoitusta varten. Vasta kreikkalaiset ja osaksi myös juutalaiset kiinnittivät kuitenkin huomiota yksilöitten oikeuteen, saada kehittyä kukin luonteensa mukaisesti. Siihen asti oli valtion yhteiset kasvatuksessakin kaikkea määräävänä. Summakaupalla tehtiin osasta parempiosaisina syntyneitä sotilaita, toisista pappeja. Keskiluokka jätettiin kauppiaksi, orjien säätyyn kuuluvat saivat suorittaa jokapäiväisen ruumiillisen työn. Ne suurenmoiset egyptiläisten ja Aasian sivistyskansojen luomat rakennusmuistomerkit, joita syystä ihailimme, eivät ole koko kansan, vaan etupäässä sen pohjakerrosten työn tulosta. Niin suurta ja kaunista, moniaissa suhteissa nyt saavuttamatonta, sai aikaan kansanluokka, joka isästä poikaan, sukupolvesta sukupolveen uurasti kehittää perinnäistä käsillätekotaitoaan.

Kreikan ja Rooman ylevämmästä sivistyselämästä ovat kotoisin ne aatteet, jotka tarkoittavat tilaisuuden hank-

kimista kullekin yksilölle muodostaa itsestään kansaansa — koko ihmiskuntaa — hyödyttävä yhteiskunnan jäsen. Puhuivathan jo kreikkalaisen filosofin Sokrateen etevimmät oppilaat Plato ja Aristoteles noin 300 vuotta ennen Kristuksen syntymää kaikille kansalaisille valtion puolesta hankittavasta yleisestä opetuksesta sekä asettivat yksilöitten personallisuuden kehittymisen korkeammalle tietojen saavutusta, ja jälkimäinen lisäksi nimenomaan kehoitti totuttamaan lapsia jo varhaisimmilta ikävuosilta sopivaan ruumiilliseen työskentelyyn.

Kristus, puutyömiehen poika Natsaretin kaupungista, ei myöskään halveksinut mitään rehellistä ruumiillista työtä. Ihmisten yhdenvertaisuus oli myöskin kristinopin perusaatteita. Kristuksen alkuperäisesti esittämä maailmankatsomus, enemmän kuin monessa suhteessa samanhenkinen kreikkalainen filosofiakaan, eivät kuitenkaan tulleet sen länsimaisen uskonnon ja koulujärjestelmän perustaksi, jonka noin 300 vuotta jälkeen Kristuksen syntymän omak-suivat senaikuisen sivistyneen maailman valtiot.

Kouluopetus keskiajalla rajoittui hyvin yksipuoliseen kielten opettamiseen. Laitoksista, joissa annettiin ohjausta arkielämää varten, on tuskin muita mainittava kuin luostarit, joissa m. m. puutarhaviljelystä ja erinäisiä käsitöitäkin monasti neuvottiin niissä turvaansa etsineille sekä lähiseudun asujamistolle.

Vielä varsin myöhäiseen keskiajalla perustui teollisuus pääasiallisesti käsin tehtyyn työhön. Käsityö opittiin työpajoissa tapahtuneen neuvonnan kautta.

Paitsi kotitarpeitaan tyydyttävää talonpoikaisväestöä, teki käsitöitä ainoastaan osa porvaristoa. Näitten jälkimäisten keskuudessa muodostui n. k. ammattikuntayhdistyksiä kunkin työlaadun (puusepät, asesepät, nuorantunnot, kutojat j. n. e.) harjoittamiseksi, eivätkä muut kuin semmoisen yhdistyksen suojassa asteettaiset opinjaksot suorittaneet saaneet kyseenalaista ammattia harjoittaa. Nämä ammattikunta-yhdistykset pitivät täten

— ja useimmiten hyvällä menestyksellä — huolta ammattitaidon säilymisestä ja edistyksestä keskiajalla.

1500-luvulla, jolloin kaiken keskiaikaisen yksipuolisuuden tilalle koetettiin saada uutta vapaampaa elämää, aljettiin kasvatuksenkin alalle vaatia enemmän ihmisten todellisia tarpeita vastaavaa opetusta. Luther ja moniaat muut kirkon ja koulun uudistajat tekivät jo tällöin sensuuntaisia ehdotuksia, että nuorison olisi rinnan tietopuolisen opiskelun kanssa saatava tilaisuutta harjaantua käsitöitten tekoon.

Vuosisatoja on kuitenkin sen jälkeen saanut vierä enen kuin valistuneimmissakaan piireissä on tultu oivalta- maan, kuinka tuiki tarpeellista ruumiilliseenkin työhön pe- rehtyminen on tasapuolisesti hedelmää tuottavan kasva- tuksen saavuttamiseksi. Tämän näkökohdan selville saat- tamiseksi aikalaisilleen ja tuleviakin aikoja varten ovat eräät mitä laajinta tunnustusta saavuttaneet kasvatus- työn merkkimiehet esittäneet niin huomattavia lausuntoja, että katsomme olevan syytä niistä tässä esittää moniaita, joita varten tarvittaviin lähdekirjoihin olemme saaneet opastusta varsinkin ruotsalaisen Otto Salomonin tutki- muksista.

Johann Amos Comenius.

Kuin huutavan äänenä korvessa esiintyi rauhattomana 30-vuotisen sodan aikana v. 1592 syntynyt ja 1670 kuollut, määriläisen myllärin poika Johann Amos Comenius. Hän luki alkuaan evankeliseksi papiksi, mutta menetettyään sodan takia toimensa isänmaassaan, katolisessa Itävallassa, eli hän loppuikänsä maanpaossa eri osissa Eurooppaa, jonkun vuoden Ruotsissakin. Comëniusta, joka oli käytännöllisistä maalaisoloista lähtenyt, vaivasi syvästi se yksipuolisen tietopuolinen ja kaavamainen järjestelmä, joka kautta sivistyneen maailman yhä oli kouluoloissa vallalla. Niinpä ryh- tyi hän ponnella havaitsemiaan epäkohtia vitsomaan ja — mikä parasta — tekemään käytännöllisiä ehdotuksia

aivan uusia kasvatustenmenettelyitä varten. Niissä monilukuisissa teoksissa, jotka Comenius saattoi painettuina julkisuuteen, on monia käsityön ja muun käytännöllisen toiminnan opetukselle suosiollisia ja yleensä vieläkin hyväksyttäviä kohtia.

Eräässä lasten ja nuorison alkuopetusta selvittävässä teoksessaan (»Das Informatorium der Mutterschule») kirjoittaa Comenius jäykälle aikakaudelleen m. m. seuraavaa:

»Lapset ovat aina mielellään toimessa, sillä nuori veri vaatii liikuntaa, ja tämä onkin erittäin hyvä. Sentähden ei pidä kieltää sitä heiltä, vaan päinvastoin kehottaa heitä aina tekemään jotain. Sallikaa niitten kehittyä pienten muurahaisten kaltaisiksi, jotka alituisesti ovat liikkeessä, kantavat, kuljettavat tai muuttelevat jotain. Mutta jotta he kuitenkin tekisivät tehtävänsä jotakuinkin järkevästi, on heitä autettava, vaikkakin olisi kysymys aivan lapsellisista toimista (tuskinpa heitä voikaan muuhun totuttaa) ja neuvottava, eikä ole ujusteltava leikkimistä heidän kanssaan. — — — —»

»Lapset rakentavat mielellään taloja savesta, lastuista, puusta tai kivistä; tämä on rakennustyön alkua. Lapsia tulee siis mieluummin auttaa semmoisessa leikissä, joka ei ole vahingollista, kuin kieltää heitä siitä, sillä laiskuus on sekä ruumiille että hengelle turmioksi. — — — Neljännen, viidennen ja kuudennen ikävuoden kuluessa on ahkerasti harjoitettava käsitöitä. Lapsen aina hiljaa istuminen ei näet ennusta hyvää; juoksenteleminen ja alituinen toiminta on sitä vastoin terveen ruumiin ja raikkaan mielen tuntomerkkejä. Siksi on — kuten jo sanoin — autettava heitä yrityksissään, jotta kaikella, mitä he tekevät, olisi oma tarkoituksensa niin että se johtaisi suurempiinkin tehtäviin.»

»Eräässä saman kirjan myöhemmässä luvussa, jonka otsakirjoitus kuuluu: »Kuinka nuorisoa on totutettava hyveisiin ja hyviin tapoihin», sanotaan: »Syystä ovat pyhät isät sanoneet työttömyyttä »perkeleen laastariksi». Sillä sille,

jonka paha henki tapaa toimeettomana, antaa hän varmasti tointa omalta alaltaan, ensiksi pahoja ajatuksia ja sitten pahoja töitä. Sentähden toimii järkevästi se, joka nuoruudesta alkaen estää ihmisiä millään tavalla laiskottelemasta, totuttaen heidät alituisen työhön, koska hän siten pelastuu viettelijän tieltä. Tosin on tässä työtä katsottava lapsen silmin ja niinkuin se ei olisikaan muuta kuin lapsenleikkiä — kuten asianlaita tässä onkin. Sillä leikkiessä ovat lapsen aistimet toimessa ja kehittyvät siitä. Ei ole niinmuodoin vaikea totuttaa lapsia työhön, koska luonto itse ohjaa heitä siihen siten, että he aina mielellään tahtovat olla jossakin toimessa.»

»Pansoptinen koulu» nimisessä teoksessaan esittää Comenius jo vaatimuksen totuttaa lapset huomattavaan kätevyYTEEN. Hän sanoo eräässä kohti m. m.: »käsi on totuttava liikuntaan ja uutteraankin toimintaan ensiksi, jotta jo lapsena pystyisi tekemään jotakin työtä ilman silminnähtäviä virheitä ja jotta tämä työ lisäksi tulisi kaunista, vieläpä valmistuisi nopeaan.»

Comeniuksen laajimmassa ja samalla epäilemättä arvokkaimmassa teoksessa »Didactica magna» (Opetus-oppi) puhutaan myös useissa kohdin käsitöitten kasvattavasta merkityksestä. Yhäti omaksuttu, syvälinen totuus sisältyy esim seuraavaan lauselmaan teoksen 29 luvussa: »Käsitöistä on heidän opittava pääasiat, joskin ainaostaan sentähden, etteivät jäisi liian tietämättömiksi siitä, mitä ihmiskunnassa tapahtuu, ja myöskin siksi, että myöhemmin kullekin hänen luontaiset taipumuksensa helpommin tulisivat ilmi.»

Comenius toivoi, että käsitöissä ahertavista ihmisistä voisi virkkaa Senecan sanoin: »Jalot henget saavat työstä ravintonsa.»

Comeniuksen aikalaisista tuskin kenkään tosissaan otti huomioon edellä esitetyn laisia, uuden outoja kasvatustaatteita. 1700-luvun lopulla perustamiensa kasvatustaitosten työjärjestystä suunnitellessaan lienee August Hermann

Francke kuitenkin ottanut paljon Comeniuksenkin esittämästä varteen, koskapa Francken järjestämässä laitoksissa käsityönteolle annettiin huomattava sija.

Johan Locke.

Franckea ja moniaita muita uudemman suunnan kokeilijoita lukuunottamatta jatkui opetustyö uudella ajalla miltei yhtä kuivakiskoisena kuin keskiaikanakin oli ollut laita. Tosin oli saatu uutta virikettä kun oli herätty tutkimaan kreikkalaisten ja roomalaisten muinaista elämää (renesanssi), mutta siten saatua oppia noudatettiin semmoiseen tutkimatta syvemmältä omaa aikakautta ja oman maan luontoa. Latinan ja kreikankielen lukeminen oli edelleen päätehtävänä koulussa.

Tämmöisen luonnottoman yksipuolisuuden poistamiseksi kasvatuksesta alkoi omassa maassaan voimakkaasti kirjoittaa ja kokeilla varsinkin englantilainen Johan Locke, joka eli vuosina 1632—1704. Toimittuaan alkuaan lääkärinä, mutta samalla paljon filosofiaa tutkineena joutui Locke erään ylhäiseen perheeseen kuuluvan pojan kasvattajaksi. Huolimatta siitä, että ne mietelmät kasvatuksesta, joita Locke itse opettajana toimiessaan kirjoitti, joissakin kohdin saatavat olla yksipuolisia, on meidän yleensä syytä kiinnittää niihin mitä suurinta huomiota, ei vähemmän sen vuoksi, että Locke kirjoitti ylhäisöä varten, joka varsinkin hänen aikanaan, kuten valitettavasti vielä monasti nytkin, pyrkii karttamaan ruumiillista askartelua. Locken mielipiteet käsitöistä ja ruumiillisesta toiminnasta yleensä ovat semmoisia, että ne voitaneen kutakuinkin vieläkin hyväksyä.

Otamme tähän eräitä tällaisia lausemia hänen teoksestaan »Muutamia ajatuksia kasvatuksesta»:

»Tunnustan, että lukemisen ja kirjoittamisen y. m. taidot ovat välttämättömiä, mutta en sitä, että ne ovat tärkeintä kaikesta. Mielestäni olisi hyvin mielettömänä pidettävä sitä ihmistä, joka ei antaisi enemmän arvoa hyvämainei-

selle kunnan ihmiselle, kuin toiselle vain tämän korkeaoppisuuden vuoksi.»

»Kuinka käsityötaidon oppiminen voi ihmistä kunnostaa, selviää monista saman teoksen lausunnoista. Niinpä kirjoittaa hän eräässä kohdassa: »Vielä on minulla jotain tähän lisättävää, ja sen sanottuani luultaneen minun tällöin unohtaneen sen, minkä olen ottanut tutkiakseni sekä mitä edellä mainitsin kasvatuksesta, mikä kaikki on tarkoitettu »gentlemanien» säätyä varten, jonka kanssa käsityöllä ei näköjään ole mitään yhteyttä. Ja kuitenkin täytyy minun se sanoa. Tahtoisin, että hän (kasvattini) oppisi harjoittamaan jotakin ammattia, jopa kahta tai kolmeakin, mutta etupäässä yhtä.»

Jo lasten toimintahalun käsitti Locke olevan ohjattava johonkin, joka voi olla heille hyödyksi. Selittääkseen miten tietopuolisen ja käytännöllisen opiskelun on sopusointuisasti suhtauduttava toisiinsa, jatkaa hän seuraavasti:

»Koska harjoituksen kautta saavutettu taito itsessään on arvokas, niin ei ainoastaan kielten ja tieteitten tunteminen, vaan myöskin maalaamisen, sorvauksen, puutarhahoidon, metallien karkaisemisen ja muovailemisen taito, sekä kaikki muutkin hyödylliset taidot ovat arvokkaita. Koska harjoittelemisen itsessään on terveydelle tarpeellista ja hyödyllistä, niin on välttämätöntä lapsille jo nuoruusaikana hankkia monenlaisia tietoja ja taitoja. — — —»

»Monet teknilliset suoritukset, joiden sekä oppiminen että harjoittaminen vaatii työtä, erittäinkin sellaiset, joita voi tehdä ulko-ilmassa, edistävät tämän harjoituksen kautta ei ainoastaan kätevyyttämme ja taituruuttamme, vaan myöskin terveyttämme. Nämä ovat niinmuodoin edulliset sekä terveydelle että kätevyuden kehitykselle ja näistä on valittava sopivimmat virkistykseksi sille, jonka pääasiallisena toimena ovat kirjalliset opinnot.»

»Tässä valinnassa on henkilöitten ikä ja taipumukset tarkasti otettava huomioon ja kartettava kaikenlaista pakkoa. Sillä käskyt ja pakotukset saattavat usein aiheuttaa, mutta eivät milloinkaan estää kykenemättömyyttä.»

Vähän tuonnempana kirjoittaa Locke: »Edelleen ehdotan että maalla asuva säätyläismies ottaisi harjoittaakseen puutarhahoitoa tai maanviljelystä yleensä sekä kaikenlaista puutyötä, mikä luku- tai liikemiehelle olisi sopivaa ja terveellistä virkistystä. Sillä kun ei alituisesti jaksata tehdä samaa työtä, ja koska paikallaan istuvan tai opiskelevan ihmisen on tehtävä jotain, mitä virkistää mieltä samalla kuin ruumis on työssä, en tiedä maalla asuvalle herrasmiehelle mitään sopivampaa kuin nämä kaksi tointa, joista jälkimäinen hankkii hänelle tilaisuutta liikuntoon kun ilma tai vuodenaika ei sovellu edelliseen työhön.»

»Muuten hän — jos hän on puutarhahoidossa taitava — voi valvoa puutarhurinsa työtä ja opastaa tätä, kun hän taas taitavana puuseppänä saattaa keksiä ja valmistaa monta hauskaa ja hyödyllistä esinettä, vaikkakaan en tahdo pitää tätä hänen työnsä päätarkoituksena, vaan ainoastaan kiihottimena siihen; sillä tarkoitan tässä etupäässä, että hän hyödyllisessä ja terveellisessä ruumiillisessa työssä saisi levätä muista vakavista ajatuksista ja toimista.»

Tueksi mielipiteilleen huomauttaa Locke sitten, kuinka useat menneitten aikojen suurmiehistä ovat olleet pohjaltaan ruumiillisen työn raatajia, ja jatkaa: »älkөөn kukaan luulko minun erehtyvän, pitäessäni näitä tai samantapaisia ruumiillisia toimia virkistykseenä; sillä toimettomuus ei ole virkistystä, — sen voi kukin itse huomata — virkistystä on se, että vaihtelulla (työssä) hankkii lepoa väsyneille ruumiinjäsenilleen, ja joka luulee, ettei vaikea ja väsyttävä työ voi tuottaa mitään huvia, unohtaa metsästäjän aikaisen nousun sekä tälle usein kestettäväksi koituvan kuumuuden, pakkasen ja nälän. Ja metsästyshän on kuitenkin — kuten tunnettua — tavallisesti ylhäisten henkilöiden alituisia mielitoimia.»

Locke ei voi ajatella mahdollisuutta, että nuori mies haluaisi istua toimettona silloinkaan kun hän on esim. luku- töiltään vapaa. Jos niin kuitenkin on asianlaita, vaatii hän kasvattajaa etsimään keinon tämän paheen poistamiseksi.

Jean Jacques Rousseau.

Locken aattelle, jotka perustuivat pyrkimykseen saada ihmisille terve sielu ja terve ruumis, ilmaantui vasta vuosikymmenien perästä kehittäjä. Se oli sveitsiläis-ranskalainen Jean Jacques Rousseau, joka eli vv. 1712—1778. Tämä jyrkimmän itsevaltiuden, luonnottomuuden ja siveellisen rappeutumisen aikana elänyt mies on luettava kaikkein huomattavimpien joukkoon niistä, jotka ovat taistelleet yhdenvertaisuuden, luonnollisuuden ja terveelliseen vapautteen perustuvan kasvatuksen hyväksi.

Toivoen ihmiskunnan »takaisin luontoon palaamalla» saavuttavan entisen, alkuperäisen onnellisuuden tilansa katsoo Rousseau, kuten Lockeakin, jonka kirjoitukset olivat häneen huomattavasti vaikuttaneet, että ruumiillisen ja sielullisen toiminnan on kasvatuksessa käytävä käsi-kädessä. Niinpä Rousseau teoksessaan »Emile», jossa hän esittää etupäässä mielipiteitään siitä, miten pojasta on kasvatettava kunnan mies ja kansalainen, lausuu erittäin painavia ajatuksia ruumiillisen työn ja eritoten käsitöittenkin hyväksi. Nämä mietelmät esiintyvät paraastaan teoksen kolmannessa luvussa, joka koskettelee kasvatettavan myöhäisempiä poikuvuotia. Lainaamme niistä tähän huomattavimpia.

»Jos sen sijaan, että kahlehdin lapsen kirjoihin» sanoo Rousseau, »panen sen työskentelemään johonkin työpajaan, työskentelevät sen kädet hengen hyödyksi, siitä tulee filosofi, vaikka se luulee olevansa pelkkä työmies. Tällaisesta harjoituksesta on vielä muutakin hyötyä, josta aion puhua alempana, ja tullaan huomaamaan, miten filosofista harjoitusleikeistä johdutaan todellisiin inhimillisiin toimiin ja tehtäviin.»

»Kasvattajan suurimpana huolena tulee olla pitää kaukana oppilaastaan kaikki tiedot niistä yhteiskuntasuhteista, joita hän ei kykene käsittämään. Mutta kun tietojen keskinäinen yhteys pakottaa kasvattajaa hänelle osoittamaan

ihmisten keskinäistä riippuvaisuutta, älköön hänelle niitä osoitettako siveelliseltä kannalta, vaan käännettäköön hänen tarkkaavaisuutensa aluksi teollisuuteen ja muuhun teknilliseen taitoon, joka saatta ihmiset toisilleen hyödyllisiksi. Kun viette oppilaanne verstaasta verstaaseen, älkää koskaan salliko hänen nähdä mitään työtä tehtävän, itse omin käsin siihen ryhtymättä, älkää antako hänen lähteä pois verstaasta ilman että hän täydelleen käsittää siinä esiintyvän menettelytavan syyt, joita hän on tarkastanut. Tätä varten on kasvattajan itsensä tekeminen työtä ja kaikkialla antaminen oppilaalleen esimerkkiä; jotta hänestä tulisi mestari, tulee kasvattajan kaikkialla olla oppipoika. Tulee näet ottaa huomioon, että tunnin työnteko on lapselle enemmän opettavaa kuin koko päivän kestänyt selettely.»

»Kun Emile alkaa harjoitella ammattiansa, tahdon minä oppia sitä hänen kanssansa. Olen näet varma siitä, ettei hän koskaan ole oppiva hyvin muuta kuin mitä me yhdessä opimme. Menemme siis mcllemmat oppiin emmekä suinkaan vaadi, että meitä on kohdeltava herroina, vaan todellisina oppipoikina, jotka eivät hae huvitusta. Miksi emme ottaisi asiaa aivan vakavalta kannalta? Tsaari Pietari harjoitti laivanrakentajan ammattia ja rumpalin tointa omassa sotajoukossaan. Eikö tämä ruhtinas kenties ollut kenen arvoinen tahansa mitä syntyperään ja avuihin tulee? On luonnollista etten sano tätä Emilelle, vaan kasvattajalle, olkoon hän sitten kuka tahansa. — — —»

»Kirjain kuolettaa, mutta henki tekee eläväksi. On vähemmän tärkeätä oppia joku ammatti sen vuoksi, että sen osaisi, kuin sentähden, että voitaisi ne ennakkcluulot, jotka sitä halveksivat. Jos joku hucmauttaisi, ettei sinun koskaan tule olemaan pakko tehdä työtä elääksesi, niin sen pahempi sinulle! Mutta vähät siitä; älä tee työtä pakosta vaan kunnian vuoksi. Alennu käsityöläisen ammattiin, jotta kohoisit yli oman ammattisi. Voittaaksesi kohalon ja olot, tee itsesi aluksi niistä riippumattomaksi. Voi-

daksesi kerran hallita yleisen mielipiteen kautta, tulee sinun ensin hallita sitä.»

»Älköön lukija kiintykö tarkastamaan tässä ilmenevää oppilaamme ruumiinharjoitusta ja kätevyyttä, vaan tarkastakoon minkä suunnan annamme hänen lapselliselle uteliaisuudelleen; pitäkää silmällä hänen älyänsä, kekseliäisyyttään, arvaamiskykyään ja pankaa merkille, miten aiomme kehittää hänen päätänsä. Kaikesta, minkä hän näkee ja tekee, on hän tahtova tuntea kaikki ja tietää kaiken alkusyyt. Hän on johtuva työkalusta toiseen, kunnes on päässyt ensimmäiseen työkaluun. Hän ei ole hyväksyvä mitään olettamusta. Hän kieltäytyisi oppimasta jotakin, joka edellyttäisi sellaisia tietoja, joita hänellä ei ole. Jos hän näkee pontimen, hän tahtoo tietää, miten teräs on noudeettu kaivoksesta; jos hän näkee kyhättävän kokoon kirstua, hän tahtoo tietää, miten puu on metsässä kaadettu. Tehdessään itse veistotyötä, on hän sanova kutakin työkalua käyttäessään: jos minulla ei olisi tätä asetta, niin miten minun tulisi menetellä tehdäkseni itselleni sellaisen tai tullakseni ilman sitä toimeen? — — —»

Rousseau katsoi ihmiselle olevan eduksi, että tämä joka alalla koettaa asettua niin alkuperäiselle luonnollisuuden kannalle kuin mahdollista. Kuinka ihanteelliseksi hän kuvasi ihmisen elämän silloin, kun tämä on tottunut alkuperäisimpiin työvälineisiin, käsiin, jo nuorena turvaamaan, selviää varsinkin seuraavista otteista Emilestä:

»Kaikista toimista, jotka saattavat tuottaa ihmiselle toimeentulon, on se, joka häntä enimmin lähentää luonnontilaan, kätten työ. Kaikista ammattilaisista käsityöläiset ovat riippumattomimmat kohtalon vaiheista ja ihmisistä. Käsityöläinen on riippuvainen ainoastaan työstään. Hän on yhtä suuressa määrin vapaa kuin maanviljelijä on orja. Sillä tämä on sidottu turpeeseensa ja hänen viljelyksensä riippuu osaksi toisten työstä. Vihollinen, hallitsija, voimakas naapuri tai käräjäjuttu saattaa riistää häneltä hänen viljelysmaansa; tämän maanviljelysammatin nojalla voi-

daan hänelle tuottaa monta monituista harmia. Mutta kaikkialla, missä käsityöläiselle tahdotaan tehdä harmia, hän helposti pistää pillit pussiin, vie käsivartensa mukanaan ja menee muille markkinoille. Kuitenkin maanviljelys on ihmisen ensimmäinen ammatti. Se on rehellisin, hyödyllisin ja siis jaloin ammatti, mitä hän voi harjoittaa. Minä en sano Emillelle: Opi maata viljelemään. Hän sitä osaa. Kaikki maatyöt ovat hänelle tutut. Niillä hän on alkanut; niihin hän lakkaamatta palaa. Sanon hänelle siis: Viljele isiesi perintöä. Mutta jos menetät tämän perinnön, tai jos sinulla sitä ei ollenkaan ole, niin mitä tehdä? Opi joku ammatti.

»Minun pojalleni ammatti! Minun poikani rupeaisi käsityöläiseksi! Hyvä herra, mitä ajattelettekaan?» — Minäpä ajattelen oikeammin kuin te, hyvä rouva, joka tahdotte kasvattaa hänet niin, ettei hänestä koskaan voi tulla muuta kuin lordi, markiisi tai ruhtinas, tai niin, että hänestä keran ei tule yhtään mitään. Minä tahdon antaa hänelle aseman, jota hän ei voi menettää, aseman, joka kaikkina aikoina tuottaa hänelle kunniaa. Minä tahdon kasvattaa hänet mieheksi, ja sanokaa mitä tahansa, on hänellä siinä arvossaan oleva vähemmän kilpailijoita kuin kaikissa niissä arvoissa, jotka hän teiltä saa perinnöksiksi».

»Jos sen sijaan, että toimeentuloanne varten turvautuisitte tietoihin, jotka ovat omansa ravitsemaan sielua, mutta eivät ruumista, turvaudutte hädässänne kättenne taitavuuteen, kaikki vaikeudet katoavat ja kaikki juonittelu käy turhaksi. Apukeino on silloin aina tarvittaessa valmis. Rehellisyys ja kunniantunto eivät enää ole toimeentulon esteinä. Teidän ei enää tarvitse olla pelkuri ja valhetelija ylhäisten edessä, ei notkea ja mateleva konnien edessä, ei halpamaisen kohtelias kaikille eikä lainanottaja tai varas, mikä on jotenkin sama asia, jos ei omista mitään. Toisten mielipiteet eivät teitä liikuta, teidän ei tarvitse saavuttaa kenenkään suosiota, ei tarvitse imarrella houkioita, ei taivuttaa mitään rakastajatarta eikä tehdä, mikä

on vielä pahempaa: häntä ylistellä. Vähän teitä liikuttaa se, että konnat johtavat valtion asioita. Se ei ole estävä teitä vaatimattomassa elämässänne. Astutte vain sisälle ensimmäiseen oppimaan ammattia harjoittavan mestarin verstaaseen ja sanotte: Mestari, tarvitsen työtä. Hän on vastaava: Toveri, istu tuohon ja tee työtä. Ennenkuin päivällishetki saapuu, olette ansainnut päivällisenne. Jos olette ahkera ja kohtuullinen, olette ennenkuin viikko on lopussa ansainnut niin paljon, että sillä voitte elää viikon edelleen. Olette elänyt vapaana, terveenä, totuutta noudattavana, ahkerana ja oikeamielisenä. Se, joka täten ansaitsee toimeentulonsa, ei hukkaa aikaansa».

Huomautettuaan vielä, kuinka kaikki hyödylliset käsityöt ovat kunnioitettavia ja kukin hyviä, jos toisinaan heikkojakin puolia omaavia, lausuu Rousseau:

»Mutta ehkä tässä panemme liiaksi painoa ammatin valitsemiseen. Koska on kysymys ainoastaan käsityön harjoittamisesta, tämä valitseminen menettää merkityksensä Emilen suhteen. Hän on jo suorittanut enemmän kuin puolet oppiajastaan niiden harjoitusten muodossa, jotka olemme valinneet hänen tehtäväkseen tähän asti. Mihin soisitte hänen ryhtyvän? Hän on valmis kaikkeen. Hän osaa jo käyttää lapiota ja kuokkaa. Hän osaa käyttää sorvia, vasaraa, höylää ja viilaa. Hän tuntee jo kaikkien ammattien työkalut. On tarpeellista ainoastaan, että hän oppii käyttämään jotakin näistä työkalusta niin taitavasti ja helposti, että vetää vertoja eteville työmiehille, jotka sitä käyttävät. Tässä suhteessa hänellä on paljon etuja muihin nähden, nimittäin että hänen ruumiinsa on notkea, hänen jäsenensä ovat taipuvat, niin että hän helposti saattaa asettua monenlaisiin eri asentoihin ja että hän rasittumatta voi jatkuvasti harjoittaa erilaista liikettä. Lisäksi hänen elimensä ovat tarkat ja hyvin harjoitetut. Koko ammattien koneisto on hänelle jo tuttu. Voidakseen tehdä työtä kuin mestari ainakin, hän tarvitsee ainoastaan tottumusta, ja tämä saavutetaan ainoastaan aikaa myöten. Mille am-

matille, jonka valinta on meidän tehtävämme, hän siis on omistava tarpeeksi aikaa, siihen täysin perehtyäkseen? Ainoastaan tästä on nyt enää kysymys.»

»Annettakoon ihmisille sellainen ammatti, joka sopii hänen sukupuolelleen, ja nuorukaiselle sellainen ammatti, joka sopii hänen iälleen.»

»Kiellän oppilaitani epäterveelliset ammatit, mutta en vaivalloisia enkä edes vaarallisia. Ne näet samalla harjoittavat voimia ja rohkeutta.»

»Nuorimies, paina töihisi miehen käden leima! Opi voimakkaalla käsivarrella liikuttelemaan kirvestä ja sahaa, veistelemään sileäksi tukkia, nousemaan katon harjalle, kattamaan taloja ja kiinnittämään kattoparret ja -palkit.»

»Jos minun on onnistunut tähän asti», sanoo Rousseau lopulla yllämainittua lukua, »ymmärrettävästi esittää perusteeni, niin epäilemättä huomataan, miten ruumiinharjoituksen ja käsitöiden ohella oppilaassani hänen huomattamattansa herätän harrastusta arvostelemiseen ja mietiskelyyn, täten antaakseni hänelle vastapainon sitä laiskuutta vastaan, joka voisi hänessä syntyä välinpitämättömyydestä ihmisten mielipiteitä kohtaan sekä hänen intohimojensa levosta. Hänen tulee tehdä työtä talonpojan tavoin ja ajatella filosofin tavoin, jotta ei olisi yhtä suuri tyhjäntoimittaja kuin villi-ihminen.»

Christian Gotthilf Salzmann.

Miehistä, jotka edellämainittujen ohella ovat käsityöaatteen selvittäjien huomatuimpiin edelläkävijöihin luettavat, mainittakoon vielä vuosina 1744—1811 elänyt saksalainen Christian Gotthilf Salzmann. Monessa suhteessa sai Salzmannkin taistella aluksi yksin aikalaistensa ennakkoluuloja vastaan kasvatusalalla. Tämä saattoi hänet toisinaan pilkallisesti »Rapukirjasessaan» näyttämään, miten lapsia voidaan järjettömästi kasvattaa, toisella kertaa taas parhaansa mukaan »Muurahaiskirjasessaan» osoittamaan, miten oikean kasvatuksen avulla voidaan tulla oi-

vallisiin tuloksiin. Varsinkin edellämäinuituissa ja laajimmassa teoksistaan »Vielä vähän kasvatuksesta», kosketelee Salzmänn niin sattuvalla tavalla käsityöopetuksen etuuksia, että sietää ottaa tämänkin auktoriteetin lausunnoista tähän kohtia.

Seikkaperäisimmin selvittelee Salzmänn mielipiteitään käsitöistä kasvatuvälineenä »Muurahaiskirjasessaan». Siinä kirjoittaa hän asiasta pitemmältikin, m. m. seuraavaan tapaan:

»Jollet koeta tyydyttää oppilaittesi toimintahalua, jollet anna heille muuta kuin kirjoja ja kyniä pitääksesi heitä toiminnassa, mitä heille silloin opetat? Opetat heille joukon paheita, joita en tässä tahdo seikkaperäisesti luetella. Toimintahalu on nyt kerran olemassa, ja onkin se Luojan siunausta tuottava lahja; se on Jumalan asettama jänne, joka pitää nuoren koneen vireillä. Kirjat ja kynät eivät voi häntä tyydyttää, sillä niiden käyttämiseen tarvitaan ajatusta, joka on ymmärryksen tuote, mikä taasen vielä pojassa on kehityksen alaisena. Ja vaikkakin kirjoja ja kyniä usein voi käyttää ilman ajatusta, on niiden alituisen käyttäminen kuitenkin liian yksitoikkoista huvittaakseen poikia, jotka haluavat vaihtelua. Siten ikävystyvät pojat, joita tahtoo pidättää kirjain ja kirjoituspöydän ääressä.

Jos joku opettaja todellakin onnistuu niin että osa oppilaista tottuu semmoiseen luku- ja kirjoitustyöhön, on kuitenkin toimintahalu tukahutettu, he muuttuvat laiskoiksi ja hitaiksi; jos tämä sitävastoin ei onnistu, kuten useimmiten tapahtuu, niin toimintahalu etsii toisia toiminta-aloja ja tämä voi usein johtaa huikentelevaisuuteen. Ja kuka on silloin opettanut heitä siihen? Kasvattaja.»

Siirtyen puhumaan käsitöitten teettämisestä sanoo Salzmänn samassa kirjasessaan m. m.: »Mutta, kysytte, mitä annamme oppilaittemme tehdä vapaahetkinä? Kuunnelkaa vain heidän toivomuksiaan, niin he kyllä itse opastavat teitä siihen. Vuoroin he tahtovat pienen veneen,

joka voi purjehtia purossa, vuoroin pajupyssyjä, käsiruis-kuja, kaaria ja nuolia, kirjoja ja muuta semmoista. Sellaisista lapsellisuuksista koettavat nyt riikkiviisaat kasvat-tajat heitä pidättää ja katkeroittavat siten sekä oman että lasten elämän; todellinen kasvattaja sitävastoin iloitsee aina, kun hän huomaa oppilaissaan sellaisen toivomuksen ja on valmis neuvomaan ja opettamaan heitä itseään val-mistamaan toivottuja esineitä, heitä itseään valmistamaan, sanon.

Aluksi kaikenlaisten leikkikalujen ja sittemmin todella tarpeellisten laitteiden ja talouksesineiden valmistaminen on niin hyödyllistä ja miellyttävää tointa, että kaikille lai-toksille, joissa lapsia on kasvatettava tarkoituksenmukai-sesti, asetan sen ehdottoman vaatimuksen, että heitä ope-tetaan tekemään moisia esineitä ja annetaan tilaisuutta niitten valmistamiseen.»

Näyttääkseen, että opettaja niistä vaivoista, joita käsi-töitten teettäminen aiheuttaa, tulee saamaan moninkertai-sen palkkion ja huojennuksenkin opetustoimessaan, kir-joittaa Salzmänn: »Käsitöihin tarvitaan tosin työpaja, mo-nenlaisia työkaluja ja tarpeita sekä opetusta niiden käyttä-miseen. Mutta jos kasvattajan on onnistunut saada oppi-laitaan tunnin loputtua tekemään työtä käsillään ja to-teuttamaan itse pienet toivomuksensa, on opettaja saavut-tanut tarkoituksensa. Hänen ei tarvitse pitää huolta lasten huvittamisesta, sillä sen he tekevät nyttemmin itse, hän on ainoastaan katselija ja neuvonantaja. Lapsilla on tästä sanomattoman suuri etu.»

»Ensiksikin tulee heidän toimintahalunsa sen kautta tyy-dytetyksi ja villeys, joka tavallisesti johtuu pidätetystä toimintahalusta, on sen kautta samalla estetty. On hel-pompia pitää kurissa kymmentä lasta työhuoneessa, kuin kolmea, joilla ei ole mitään tekemistä. Toiseksi viihtyvät lapset sellaisessa työssä erittäin hyvin, sillä tuottaahan *todellista vilpitöntä huvia* lähestyä määrättyä päämaalia saavuttaakseen sen lopulta. Nyt on valmis laiva, jota pie-

nokaiset jonkun aikaa ovat tehneet — nyt se lähtee teiloiltaan — he vievät sen puroon purjehtimaan. Riemuhuutojen kaikuessa tämä tapahtuu. Rakkaat ystävät, teidän on nähtävä jotain sellaista, tullaksenne vakuuteiksi siitä, miten sanomattoman tärkeätä on antaa lapsille tilaisuus valmistaa jotain itse.»

»Kolmanneksi kehittyä täten niin monta eri voimaa. Sielu, jota muutoin tavallisten opetustapojen vallitessa aina ohjataan toimimaan muitten määräysten mukaan, virkistyy siten, se keksii omia aiheita ja keinoja niitten toteuttamiseksi. Silmä tottuu arvioimaan kappalten suuruutta, antaakseen kullekin kappaleen osalle tarpeellisen suhteen kokonaisuuteen. Ja käten lihakset harjaantuvat niin monipuolisesti, että sittemmin yksin voivat tulla toimeen monessa tilaisuudessa, tarvitsematta alituisesti turvautua muiden apuun. Mies, joka ei nuoruudessaan ole hankkinut itselleen minkäänlaista kätevyyttä, on vain puoli-ihminen, koska hän alituisesti on riippuvainen muista.»

»Luultavasti on $\frac{9}{10}$ lukijoista kanssani samaa mieltä. Näille teen sen omantunnonkysymyksen, eikö olisi ollut erinomaista, jos jo nuoruudessanne olisitte oppineet valmistamaan jotain käsillänne?»

»Tähän lausutaan varmasti monta vastaväitettä, joiden luettelemiseen ja kumoamiseen minulla ei ole minkäänlaista halua ryhtyä. Useimmat näistä vastaväitteistä johtuvat kuitenkin siitä, että ainoastaan harvat kasvattajat ovat oppineet käsityötä tekemään ja useimmat sentähden koettavat pilkata tätä kasvatustapaa ja tehdä sitä naurunalaiseksi. Kuinka minä voisin vaikuttaa heihin, vaikka tahtoisinkin kiistellä heidän kanssaan siitä.»

Salzmannillakin oli aluksi käsityöasiassa enemmän vastustajia kuin puoltajia. Pilkantekijöille ei hän yleensä vastannut mitään, mutta vakavamielisen arvostelun johdosta oli hän kernaasti valmis lisäselvityksiin. Tässä muutama semmoinen:

»Paria huomautusta en kuitenkaan voi vaitiololla sivuuttaa, koska ne nähtävästi ovat oikeutettuja. Ne ovat seuraavat: Kun pitää lapsia käsitöissä, menee paljon aikaa hukkaan, ja he menettävät sen ohessa halunsa oppia kieliä ja tieteitä.»

»Näin voisi kenties usein käydä, jos antaisi lapsien vapaasti valita, tahtovatko kirjoittaa aineita vai tehdä käsitöitä. Sitä en kuitenkaan tarkoita. Ainoastaan vapaahetkiä on siihen käytettävä. Kuta nuorempi oppilas on, sitä enemmän on hän vapaahetkien tarpeessa, s. o. hetkien, jolloin hän on vapaa mieltä rasittavasta työstä; mutta kuta enemmän henkiset voimat kehittyvät, sitä monipuolisempia ja vaativampia toimia voi hänelle antaa ja sitä harvemmiksi käyvät myöskin vapaahetket.»

»Toinen huomautus, jonka voisi tehdä, on seuraava: käsitöitä tehdessä on käytettävä kaikenlaisia teräviä työkaluja — kuinka helposti voikaan lapsi silloin haavoittua.»

»Tämä on tosin mahdollista. Mutta kun useammin käyttää teräviä työkaluja, tottuu myös siinä vaadittavaan varovaisuuteen. Ja kokemus on varmasti minun puolellani. Eikö usein kuule puhuttavan lapsista, jotka ovat pahasti haavoittuneet ja jotka kuitenkaan eivät koskaan ole tehneet käsitöitä? Ja minun oppilaitteni joukossa, joilla käsissään on niin monta terävää työkalua, ei ole ainoakaan koskaan vaarallisesti haavoittunut.»

Salzmann piti erittäin tärkeänä, ettei lasten käsitöitten opetusta ainakaan kouluissa jätettäisi sattuman varaan, vaan oli opettajain erikoisesti ja tunnollisesti tähänkin tehtävään valmistauduttava. Tästä kirjoittaa hän m. m. seuraavaa:

»Koska aina ehdottomasti on välttämätöntä opettaa lapsia tekemään käsitöitä, niin ymmärrätte te, jotka antaudutte kasvatukseen itsestänne, että teidänkin on opittava sitä tekemään. Tästä ei millään tekosyillä pääse. Teidän on joko päätettävä opettaa oppilaitanne koko päivä ja

siten lamautettava heidän toimintahaluansa tai — teidän itsenne täytyy oppia tekemään kaikenlaisia käsitöitä.»

»Kun tässä on puhe kasvattajien muodostamisesta, on sinun etupäässä opittava toimittamaan sellaisia tehtäviä ja valmistamaan semmoisia esineitä, jotka voivat tuottaa sinulle hyötyä kasvatuksessa. Opi sitä varten käyttämään monenlaisia työkaluja: puukkoa, höylää, talttaa, poraa, vasaraa y. m.»

»Jos osaat käyttää sellaisia työkaluja, ovat voimasi ja toimintakykysi huomattavasti kasvaneet ja sinä voit opettaa oppilaillesi tärkeän, hyödyllisen ja hauskan taidon, osata itse valmistaa jotain.»

Esitettyään myös teoksessaan »Vielä vähän kasvatuksesta» mietelmiään käsityöopetuksen eduista, ihmettelee Salzmänn, ettei tätä opetusta jo aikaisemmin ole otettu yleisiin kouluihin opetusaineeksi, ja lausuu tästä m. m. seuraavaa:

»Kuitenkaan ei parhaimmissakaan minulle tunnetuissa kasvatustilanteissa eikä kouluissa harjoiteta varsinaista ruumiillista työtä, sillä se, mitä siellä täällä harjoitetaan, on itse asiassa kuitenkin leikkiä, koska ainoastaan riippuu lasten oikuista, milloin ja miten he tahtovat tehdä työtä. Luulen kuitenkin hyvän kasvatuksen vaativan, että lapset jotenkin vakavasti saavat tarttua ruumiilliseen työhön. Koska tämä väite kenties on hieman rohkea, teen puolustukseksi pari huomautusta. Ensiksikin, että tämä väite ei ole niin uusi kuin luullaan. Jo Rousseau vaatii, että hänen Emilensä on opittava joku ammatti, olenpa vielä aivan äskettäin varmalta taholta kuullut, että eräässä Saksan suurimmista hoveista prinssit pannaan rakentamaan pieniä linnoituksia ja itse suorittamaan siinä kysymykseen tulevat ruumiilliset työt. Kuitenkaan en suinkaan tarkoita, että ruumiillista työtä on harjoitettava siinä määrin, että henkisten kykyjen, kuten kauneusaistin, piirustustaipumusten, soittotaidon y. m. kehittäminen sen kautta estyisi.»

»Ruumiinvoimien vakava käyttäminen on kuitenkin hyvässä kasvatuksessa ehdottomasti välttämätön. Sillä kaittillahan meillä kuitenkin on ruumiinvoimia; miksi antaisimme niiden silloin kuihtua olemalla niitä käyttämättä? Ja eivätkö kädet juuri ole ihmisen parhaimmat työkalut? Voiko ajatella että hänen henkensä voisi kehittää monipuolisia voimiaan, jos hänen parhaimmat apukeinonsa saavat turmeltua, silloin kun hän ei voi käyttää käsiään? Missä on se ylhäinen ihminen, joka voi taata ettei milloinkaan joudu tarpeeseen käyttää käsiään. Ja kuinka kauhea hänen asemansa onkaan silloin, jos lopultakin huomaa niitä tarvitsevansa, mutta ei voikaan niitä hyväkseen käyttää.»

Käsityökasvatus viimeisen puolivuosisadan aikana.

Salzmännin ei tarvinnut useain edeltäjänsä tavoin kauan odottaa työnsä jatkajoin. Varsinkin sveitsiläinen Pestalozzi, saksalaiset Fröbel ja Herbart, englantilainen Ruskin, venäläiset Tolstoi ja Galitsin, tanskalainen Mikkelson, ruotsalainen Salomon sekä suomalaiset Uno Cygnaeus ja A. F. Soldan ovat tehneet voitavansa nostattaakseen käsityön ja muun ruumiillisen toiminnan kansansa kouluissa ja kotielämässä sille tulevaan kunniaansa.

Niin yleisesti ja voimakkaasti kuin Cygnaeuksen aikanaan tekemää ehdotusta käsitetöitten ottamiseksi kansakoulujemme perusaineitten joukkoon vastustettiin, tuli se kumminkin niihin hyväksytyksi. Tämän yhden lempiaatteensa puolustukseksi kirjoitti Cygnaeus v. 1862 m. m.:

»Kuinka sanomattoman paljon aikaa ja työvoimaa maassamme meneekään hukkaan siten, että talonpoika esim. ei ymmärrä, työvoimaa säästääkseen, käyttää hyväkseen monia yksinkertaisia koneita, kuin myös sentähden, että hän teknillisen kätevyyden puutteessa ei voi hyödyllisesti käyttää noita pitkiä iltapuhteita syksyllä ja talvella. Olisiko semmoinen maan irtaimen väestön avun tila, kuin nykyinen, mahdollinen; olisiko semmoinen huoli elatuksen hankkimiseksi sadoille tuhansille nälkää

näkeville, joka juuri tällä hetkellä on vallalla, pelättävissä, jos Suomen kansalla olisi enemmän ymmärryksellistä työvoimaa, toimeliaisuutta, teknillistä kätevyyttä, kuin mitä se juuri nykyään näyttää itsellensä olevan. Tätä puutetta minusta kansakoulujen onnistu'si suuresti parantaa, jos teknillinen käsityö siihen määrättäisiin sivistyskeinoksi.»

»Käsitöitten opettamisella on tarkoitettava hankkia oppilaille yleistä kätevyyttä, joka jokaiselle ihmiselle mutta varsinkin työmiehelle on suuriarvoinen, sekä taitavuutta muutamissa maamme asukkaille sopivissa kotiteollisuusaskareissa.»

Cygnaeus siis toivoi jo kansakoulussa annettavan käsitöitten opetuksen johtavan enempään taloudelliseen hyvinvointiin, mutta kuitenkin etupäässä vain sille perustaa laskien. Että käsitöillä näissä oppilaitoksissa on samalla ja sittenkin etupäässä oleva kasvatuksellinen merkitys, selviää m. m. hänen seuraavista lausunnoistaan:

»Käsitöitä ei seminaareissa ja kansakouluissa saa harjoittaa ammattimaisesti, eivätkä ne myöskään saa olla vain koneellisia ajatuksettomia käsitemppeja, jotka eivät kysy hengen voimia eivätkä siitä syystä voi henkistä tyydytystä lahjoittaa, eivät myöskään aikaansaa halua työntekoon, vaan sen sijaan useinkin herättävät kyllästy mistä ja vastenmielisyyttä tuota väkisin vaadittua työskentelemistä kohtaan. Päinvastoin tulee sen olla semmoista käsityötä, joka kysyy sekä ruumiin että hengen voimia ja sen vuoksi vaikuttaa sekä ruumiillisesti että henkisesti kasvattavasti.»

Amerikassa käytännön koulua käynyt F. A. Soldan, jonka ansioksi voitaneen lukea, että Cygnaeuksen käsityöehdotukset lopultakin tulivat huomioon otetuiksi, lausuu asian hyväksi kirjoittaessaan m. m. näin:

»Yhtäällä on kansamme valistaminen ollut ainoastaan papiston hoteissa, muodostuen siten etupäässä uskonnolliseksi. Toisaalta on korkeampi tieteellinen sivistys ollut

yksipuolisesti humanistista. Kielitaito, kaunokirjallisuus, historia ja filosofinen spekulatsioni olivat tässä suunnassa sivistyksen välittäjinä ehdottomasti etusijassa matematiikan ja luonnontieteitten sekä varsinkin niiden käytäntöön sovittelemisen kustannuksella. Molemmat nämä suunnat ovat koulunkin alalla johtaneet samaan tulokseen, nimittäin idealismiin, joka ei osaa panna arvoa aineellisen elämän vaatimuksille, kuinka tärkeitä niiden tyydyttäminen lie-neekin myöskin henkiselle kehitykselle. Niistä on siis yhteisenä seurauksena realisten tietojen ja käytännöllisten taitojen merkityksen yleinen halveksiminen.»

»Kätevyydestä seuraa aina itseluottamusta, toimeliaisuutta, ahkeruutta, säästäväisyyttä ja kykyä tulla toimeen elämän eri vaiheissa, sanalla sanoen luonteenominaisuuksia, joita ei liene suuremmassa määrin tavattavana suomalaisessa kansassa ja joita ei voitane yksin aatteellisen opetuksen avulla saavuttaakaan. Kun on kysymys kansakoulusta eli etupäässä ruumiillista työtä tekevän kansaluokkain valistamisesta, on tarjona vaara, että yksipuolisesti aatteellinen opetus vieroittaa sen pois omasta käytännöllisestä elämäntehtävästään, voimatta sille kuitenkaan avata onnellisempia tai yhtä onnellisia elämän uria.»

Toistasataatuhatta oppilasta ympäri Suomen niemen on nykyään osallisena käsitöitten opetuksesta kansakouluissamme. Sitä yleistä kätevyyttä ja harrastusta käytännölliseen toimintaan, minkä he täten saavuttavat, on siihen halullisilla heistä tilaisuus kehittää erikoisoppilaitoksissa, joissa annetaan perinpohjaisempaa käsityötaidon ja tiedon opetusta. Tämmöisiä oppilaitoksia ovat 105 etupäässä maaseudulla sijaitsevaa kotiteollisuuskouluamme, sekä 50 käsiteollisuuskouluamme, jotka samoin kuin 5 ammatteihin valmistavaa kouluammekin, sijaitsevat kaupungeissa.

Enemmän kuin suhteellisesti monessa muussa maassa on meillä oppilaitoksia, joissa kasvavalla kansalla pitäisi olla tilaisuutta sekä päästä käsityönteossa alkuun, että

siinä sittemmin taidolliseksi kehittyä. Rohkenemme kuitenkin olla sitä mieltä, että harvan kansan keskuudessa halu ruumiilliseen työhön on niin pieni kuin nykyoloissa meidän kansallamme. Niin hyvin varattomalla kuin parempiosaiseksi syntyneellä on kilvoituksena loitota ruumiillisista askareista. Soldanin syystä pelkäämä realisten tietojen ja käytännöllisten taitojen halveksuminen on varsinkin viimeisinä vuosikymmeninä käynyt kansamme kesken arveluttavan yleiseksi. Ja kuitenkin ei meillä, rahoin mitattavaa pääomaa niukasti omaavalla kansalla, ole varaa tämmöiseen ylellisyysmielialaan uinahtaa.

Mistä lienevät syyt tähän yhä räikeämmäksi käyneeseen epäkohtaan haettavissa? — Ainakin yhdeksi katsoimme sen, että n. k. parempiosaisien lapsia on meillä liian vähän opastettu käytännöllisille toimialoille. Ylioppilaisiksi ja virkauralle kaikki pyrkivät. Tarttukoot työaseisiin ne, jotka jäljelle jäävät, arvellaan. Kun luke-neempi väki täten ainakin näennäisesti ruumiillista työtä halveksuu, kallistuu vielä mäen alla oleva joukko sille mielelle, että ensimmäisenä edesottamisena onnelliseksi tulakseen on ruumiillisesta työstä vapauduttava.

Ilahduttava ajanmerkkihän on että kansan pohjakerrokset ovat viime vuosina havahtuneet tiedon janoon. Valitettavaa on vain se, että tämän äkkiheräämisen aikana ei ainakaan vielä toistaiseksi ole kyllin yleisesti oivallettu, ettei käytännöllisiltä toimi-aloilta vieraantuminen suinkaan ole oleva ehtona kansan sivistystason kohoamiseen, vaan on päinvastoin myös taidoissa edistytävä samalla kuin tiedoissa.

Ehkä kansakoulun saattaminen yleiseksi pohjakouluksi, tulee paljon tätä väärinkäsitystä poistamaan. Mutta jo sitä odotellessa olisi ruumiillista työtä syyttä vierova, yleinen mielipide saatava muuttumaan.

Olemme sen vuoksi tässä esittäneet painavia lausuntoja siitä, kuinka kasvattajista etevimmät ovat jo kunkin yksilön luonteen kehitystä ja tulevaisuutta silmällä pitäen,

katsoneet ruumiillisen työskentelyn oikean onnen ehtoihin kuuluvaksi.

Mutta miten tämä voinee vaikuttaa suuriin yhteiskuntakysymyksiin, miten leipäkysymykseen, tuotanto-elämään, se vaatii omat tutkistelunsa.

Käsiteollisuus ja yhteiskunta.

»Ei ole sattuma, että niissä maissa, joita ihailemme perhe elämän voiman ja puhtauden vuoksi, tapaamme vielä jottenkin suuressa määrässä omavaraisen kotitalouden ja tuotannon».

Herhner.

Alkuperäisin käsiteollisuus.

Korkeimpana luoduista olennoista on ihminen jo aikojen alusta oppinut panemaan työnsä tuloksista jääneelle säästölle — pääomalle — sille tulevan arvon. Jo luonnon-tilassa oleva ihminen huomasi edulliseksi varustautua jonkinlaisilla aseilla ja myöhemmin työkaluilla, joilla hän koetti elämisen mukavuutta itselleen turvata.

Jos tarkastamme useampain Europassa nykyään asuvien sivistyskansojen elämää joukon toista tuhatta vuotta sitten, teollisia oloja silmällä pitäen, tapaamme täälläkin, orjuusjärjestelmän sivuutettuaamme, aivan alkuperäiset, mutta samalla ihanteelliset olot: perheen keskuudessa valmistettiin se, mikä elatukseen tarvittiin. Olot olivat niin vaatimattomat, että kukin tuli omillaan toimeen. Eheänä pysyi niissä oloissa perhe-elämä, eikä naapuruusvihaa nostattanut kademiellinen kilpailu.

Tuli sitten kristinoppi tuodakseen rakkauden aatteen, mutta tuoden samalla levittäjänsä heikkouksia, ihmisten itsekkäitä pyyteitä.

Sotaista oli se aika ja varsin melskeisinä pysyivät yhteiskuntaolot vielä kotvan sen jälkeen. Jo olivat vaatimukset nousseet, niin, ettei kotoinen työ saattanut kaikkien tarpeita tyydyttää. Rauhattomien olojen takia ei mikään varsinainen ammattityö kuitenkaan aluksi saattanut muualle kehittyä kuin luostarien turvallisten muurien sisällä.

Ammattikäsiyö.

Noin 7—800 vuotta sitten olivat olot jo sikäli rauhoittuneet, että maakansan rinnalle muodostunut porvaristo saattoi ryhtyä harjoittamaan huomattavasti ammattitehtäviä, tehdä, työtä yli kotitarpeen.

Sen-aikuiset »teolliset» yritykset pääsivätkin hyvään vauhtiin siten, että eri ammattilaiset elinkeinonsa turvaamiseksi muodostivat ennen mainitsemaamme laisia »ammattikuntayhdistyksiä», joille hallitus hyväksyi lain suojan.

Kun jokaisella ammattialalla oli oma yhdistyksensä, jonka hallussa oli yksinomainen oikeus harjoittaa kullakin paikkakunnalla kysymyksessä olevaa ammattia, käytti kukin yhdyskunta tätä oikeuttaan myös huolehtiakseen, ettei ammattikunnan mainetta enemmän työn kunnollisuuteen kuin jäsenten siveelliseen elämäänsäkään nähden pilattu. Uusien jäsenten ammattikuntaan kasvattaminen kuului myös tämän laitoksen tehtäviin. Nuorena oppipoikana jonkun mestarin hoteissa askaroiden alkoi yhdistyksen jäsenenä olo. Seurasi sitten kisällinä työskentely, »stipendimatkana» pitempi tai lyhempi »kisällireisu»; ja jos tämän jälkeen suoritetut »mestarinäytteet» onnistuivat, tuli kokelaastamme uusi mestari ammattikuntayhdistykseen.

Ammattikuntayhdistyksen jäseniä ja heidän nykyisiäkin jälkeläisiään on kutsuttu käsityöläisiksi*) ja on heidän työnsä historiallisena nimityksenä ollut ammattikuntayhdistyksen.

*) Käsityöläinen ruotsinkielellä: *handtverkare*; käsityö: *handtverk*.

k ä s i t y ö tai vieläpä niin ylimalkainen sana kuin »k ä s i t y ö».

Yllämainitulla yhteiskuntalaitoksella oli aikanaan tärkeä tehtävänsä ammattitaidon kehittäjänä sekä työn ja pääoman välisen suhteen selvittäjänä. Muitten yhteiskuntalojen kehittyessä kävi tämä yhdistymismuoto kuitenkin vanhanaikuiseksi. Samalla kun teolliset olot teknillisessä suhteessa uusille aloille suuntautuen yllyttivät nuoria miehiä kokeiluihin ja vapaaseen työskentelyyn, alkoivat päämestarit kilpailun pelosta estellä uusien mestarinäytteiden onnistumista. Tukalaksi kävi näissä oloissa vereksien voimien kehitys, varsinkin sen johdosta, että ammattikunnasta toiseen muuttaminen oli perin vaikeaa. — Yhä kireämmäksi kehittyi myös pääomaa omistavain mestarien sekä työtä tekevän kisällien ja oppipoikain välinen suhde.

Vapautta! alettiin huutaa. Ja täydelliseen yksilön vapautteen verustuva elinkeinolaki saatiinkin useimmissa sivistysmaissa viime vuosisadalla käytäntöön.

Jo 1500- ja 1600-luvuilla muodostui ammattikuntalaitos Suomessakin. Alotteita siihen tapaamme hallituksen päätöksistä rajoittaa joittenkin nimitettyjen ammattien harjoittaminen kaupunkeihin. Yksityiskohtaisemmin tulivat maan käsityöläisolut järjestetyiksi v. 1720 annetulla länsimaisella ammattikuntajärjestyksellä.

Varsinkin uudet konekeksinnöt saivat aikaan sen, että eri maitten hallitukset viime vuosisadan alkuajoilta saakka ryhtyivät rivakammin keinoin, kuin mitä ammattikuntalaitoksen avulla oli mahdollista, edistämään maansa taloudellista kehitystä. Alettiin myöntää erinäisille tehdaslaitoksille, »manufaktureille», oikeuksia liikkeen harjoittamiseen sitomatta näitä useimpiin niistä velvollisuuksista, jotka olivat toisinaan rasituksenakin painaneet käsityöliikkeitä. Vuoden 1879 elinkeinolaki saattoi Suomessa lopullisesti ylempänä mainitun laisen, jo aikaisemmin muualla saavutetun elinkeinovapauden käytäntöön.

Liike, joka uudemman katsantokannan valossa pyrkii vapauttamaan tuotantoelämää liiaksi ahtaista ammattikuntalaitoksen puitteista, ei ole suuntautunut poistamaan itseään käsityötä semmoisenaan. Päin vastoin on havaittavissa, että tämä alkuperäisempi tuotantomuoto ei ainoastaan ole voinut säilyä, vaan vieläpä monilla aloilla lisääntyäkin sekä kaupungeissa *) että jonkun verran maaseudullakin.

Olevien olojen pakosta ovat monet käsityöammatit tosin tulleet tarpeettomiksi (esim. nuoranpunojat ja kankurit), toiset käsityöläiset taasen ovat aiheutuneet muuttamaan työnsä muotoa (esim. suutarit tekevät nykyään kaupungeissa etupäässä vain korjaustyötä).

Käsityöhön kuuluvaksi luetaan nykyisten tietopuolisten määritelmän mukaan se pienliikkeissä suoritettu työ, johon yleensä liikkeen omistajan johdolla ottavat osaa palkatutkin apulaiset. Myöskin kuuluu tämän tuotannon luonteeseen, että työ enimmäkseen tehdään tilauksen perusteella eikä varastoon, tai ainakin että valmisteet enimmäkseen myydään suoraan kuluttajalle eikä välikauppiaille.

Kotiteollisuuden eri muodot.

Käsityöläistuotantoa eli »käsityötä» ja kotiteollisuutta, joita molempia usein mainitaan yhteisellä nimityksellä »käsieteollisuus», ei aina ole helppo määritellä toisistaan tarkoin erotettaviksi.

Meillä luetaan sekini alkuperäisin käsieteollinen työ, joka suoritetaan kotiväen tarpeiksi — vastoin esim. saksalaisten**) tiedemiesten määritelmiä — kotiteollisuudeksi. Tämä

*) Niinpä on esim. suurimmassa tehdaskaupungissamme, Tampereella, käsityöliikkeitten lukumäärä 79:stä v. 1870 kasvanut 116:ksi v. 1878, 153:ksi v. 1885, 209:ksi v. 1890 ja 245:ksi v. 1900. (Kts. Väinö Voionmaa: Tampereen kaupungin historia.)

**) Sanalla *Hausindustrie* tarkoittavat saksalaiset ainoastaan elinkeinollista kotiteollisuutta.

kotitarve-kotiteollisuus, joka muodostaa meidän kansamme talouselämässä hyvinkin huomattavan työalan, on helposti ammattikäsiyöstä erotettavissa.

Elinkeinollisen kotiteollisuuden luonteeseen kuuluvaksi, erotuksena käsityöläiselinkeinoista, luetaan se, että työ yleensä suoritetaan ilman palkattuja apulaisia (niistä puhutaan elinkeinolain 5 §:ssä) sekä että tuotteet useimmiten valmistetaan varastoon ja tavallisimmin myydään kauppiaille.*)

Elinkeinollinen kotiteollisuus on myöhemmältä ajalta kuin ammattikäsiyö. Kaupanteon tultua varsinkin ristiretkien jälkeen noin 1200-luvulla Europassa vilkkaammaksi, alkoivat työkykyisemmät käsityöläiset valmistaa varastotavaraa. Tämä oli teollisuuden, aluksi **kauppakotiteollisuuden** (joksi myös elinkeinollista kotiteollisuutta kutsutaan) alkua.

Kotiteollisuus elinkeinona on siis ensimmältä haarautunut ammatti-käsiyöstä. Mutta myöskin maaseudulla kotitarpeikseen työskennelleet alkoivat laajentaa työalaansa kauppatavaran valmistamiseksi. Varsinkin 1800-luvun alussa, jolloin etevät konekeksinnöt antoivat vauhtia suurteollisuuden syntymiselle ja kauppaelämän vilkastumiselle, alkoivat myös entistä useammat käsityöläiset ja kotityön tekijät maaseudulla valmistaa tuotteita varastoon.

Samaan aikaan ryhtyivät huomattavat joukot tehdastyöväestä kotiteollisuuden harjoittajiksi. Tämä tapahtui osaksi sen vuoksi, etteivät kaikki olleet halukkaita pitimältä työskentelemään tehtaissa, osaksi sen vuoksi, että myös tehtailijat, huomattuaan että erinäisillä työaloilla siitä saattoi olla heille hyötyä, siirsivät koetteeksi tehtaissa suoritettuja töitä kodeissa valmistettaviksi.

*) Kotiteollisuutta sekä myös yleensä käsiteollisuutta tarkoittaa ruotsinkielinen sana *slöjd*, kotitarvekäsintöitä mainitaan usein nimityksellä *husflit*, elinkeinollista kotiteollisuutta sanalla *handslöjd*. Yleisenä nimityksenä kotiteollisuudelle käytävät ruotsalaiset myöskin sanaa *hemslöjd*.

Tämmöistä suurkapitalistien, tehtailijain ja kauppiaitten järjestämää ja ylläpitämää kotiteollisuutta on suurissa teollisuusvaltioissa vielä nykyaikanakin tavattavissa enemmän kuin itsenäisesti syntynyttä.

Valmistuksen siirtämisestä kotiteollisuudeksi oli työnantajalle monenlaista etua. Siten säästyttiin rakentamasta työhuoneita ja hankkimasta kalliita koneita. Työnantaja pääsi pakoon työväen suojelemiseksi säädettyjä, mutta häntä rasittavia lakeja. Kun työaika kodeissa ei ollut lakimääräyksillä rajoitettu, saattoi työnantaja pakottavan tarpeen tullen kiiruhtaa valmisteitten joutumista. Muutenkin muodostui kotiteollisuudesta tehtaille ja kauppiaille mukava varaventiili: työnantaja pienennettiin kysynnän laimetessa, mutta kun suurempia tilauksia oli karttunut, saatettiin taasen tuotantoa äkkiä lisätä, tarvitsematta ryhtyä huomattavampiin pääomansijoituksiin.

Valitettavasti tämmöisessä kotiteollisuuselämässä se, mikä oli työnantajalle eduksi, useimmissa tapauksessa koitui työntekijälle vahingoksi. Ehkä painavimpana epäkohdana oli se, että työntekijä suuremman palkkion toivossa kiusaantui liiaksi jatkamaan työpäiväänsä, kun taasen toisaalta saattoi muodostua pitkä »kuollut aika», jolloin ei ollut minkäänlaista työansiota. Muutamista työlaaduista (esim. tupakkatyöstä) saattoi koitua kotiteollisuuden harjoittajain koko perheelle terveydellistä vahinkoa.

Huomattavimpana esteenä tämänlaatuisen kotiteollisuuden harjoittajain aseman parantamiseksi on ollut se, että monasti hyvinkin loitolla toisistaan elävien kotityöläisten on ollut vaikeata järjestyä yhteistoimintaan asemansa parantamiseksi. Sen kautta ovat he päinvastoin saattaneet, monasti itse huomaamattaankin, asettua esteeksi järjestyneen tehdastyöväen oikeutettujen vaatimusten toteutumiselle.

Tässä edellä esitetyn kotiteollisuusväen järjestymisen ja varsinkin itsenäiseksi elinkeinon harjoittajiksi pääsemisen esteenä voidaan myöskin pitää sitä mahdollisimman pit-

källe johdettua työnjakoa, joka useimmalla valmistusalalla on ollut vallalla. Useimmiten hankkii työnantaja raaka-aineet kullekin tekijälle, teettäen yhden osan yhdellä, toisen toisella. Esim. kellotyöhön Schwarzwaldissa ottaa osaa toisinaan parikymmentäkin eri työlajin valmistajaa. Eri paikoissa valmistetaan m. m. teline, valutyö, vieterit, osoittajat, rattaat, taulun pohja, taulun maalaus, emaljoimistyö, galvanisoiminen, kaappi, puunleikkauskoristeet, sorvaustyö j. n. e. Tästä on tietysti ammattitaidon kehitykselle ja työn halvaksi saannille etua, mutta paitsi sitä, että näin yksityiskohtaisen pitkälle johdettu työ on omiaan muodostamaan tekijästään, kuten useimmiten tehtaissa on laita, sieluttoman koneen, estää se tekijää asettumasta suoranaiseen yhteyteen kuluttajan tai edes kauppiaan kanssa. Harvoille kauppiaillekaan nim. on käytäntöä tämmöisestä osatyöstä. Työnjaon eri asteitten tuotteet on vielä tottuneella asianymmärryksellä jossain varastopaikassa liitettävä kokoon, ennenkuin käypä kauppatavara on valmis.

Ne synkän räikeät epäkohdat, jotka tämänlaatuisessa, monasti syystä hiotusjärjestelmälliseksi kutsutussa kotiteollisuudessa ovat tavattavissa, ovat viime vuosisadan jälkimäisellä puoliskolla kiinnittäneet yhteiskunta- ja talusolojen tutkijain huomion puoleensa. Varsinkin v. 1904 Berlinissä, pidetyn kongressin ansiona voidaan pitää, että valtion puolesta järjestettyä tarkastusta on useissa maissa alettu ulottaa tällekin ennen koskemattomalle tuotannon alalle.

Useissa maissa on kuitenkin, varsinkin vilkkaista liikepaikoista loitompana, säilynyt elinkeinonakin harjoitettu itsenäinen kotiteollisuus. Sitä ovat harjoittaneet varsinkin vuoristoseutujen pienviljelijät joko sivutai joskus pääelinkeinonaankin. Alkunsa on se usein saanut esivanhempain kansallisesta kotitarvetyöstä. Kun raaka-aine näissä oloissa tavallisesti on saatu kotiseudun luonnosta, on siitä lähtöisin toinen aihe tämän työn itsenäisenä kansanelinkeinona säilymiseksi.

Tosiasiana, joskaan ei suinkaan minään lohdutuksena, on tämän yhteydessä mainittava, että tehdasteollisuuden alalla on viime vuosisadan lopulla ilmennyt vähintään yhtä moitittavia epäkohtia kuin kotiteollisuudenkin. Onhan jos missään koneteollisuudessa tavattavissa esim. liikarasisitusta työttömyyden ohella, muista epäkohdista, joita tuonnempanakin tulemme mainitsemaan, tässä puhumattakaan.

Kenkään näitä oloja tutkinut ei liene voinut olla tunnustamatta, että tällainen kotiteollisuusväki yleensä elää mitä ihanteellisimmissa olosuhteissa.

Että kotiteollisuus vieläkin muodostaa erittäin huomattavan osan Europankin tuotantoelämässä, osoittavat eri maista kerätyt tiedot. Niinpä professori Sombartin keräämään tietojen mukaan esim. Itävallassa teollisesta työstä elävistä 760,522 henkilöstä 34 % on kotiteollisuuden, 18 % ammattikäsitön harjoittajia ja 48 % tehdastyöläisiä, ja Venäjällä valmistetaan saman kuuluisan kansantaloustieteilijän laskujen mukaan kotiteollistuuotteita vielä noin 300 milj. ruplan arvosta vuosittain.

Liike terveen käsiteollisuuden elvyttämiseksi.

Kun sairaalloisesta maaperästä versonut kotiteollisuus on jo ainakin puoli vuosisataa ollut paljon yleisempää kuin terveenä säilynyt, ja varsinkin kun sellaista on tavattavissa jo kaupungeissakin ja muilla liikepaikoilla, missä kaikki epäkohdat helposti kasvattavat toisia, ei ole ihmeteltävää, että kotiteollisuus tuotantomuotona on varsinkin tiedemiesten kesken tullut huonoon huutoon. Toivottomuuteen kotiteollisuusalalla mahdollisesti aikaansaataavista parannuksista ei ollut vaikuttamatta se, että valtaava kansanliike, sosialidemokratia, laski toivonsa uuden ihanneyhteiskunnan syntymisestä kokonaan pienteollisuuden häviämiseen ja tehdastyön yhäti koneellisempaan kehitykseen. Päinvastoin on eräissä johtomiesten piireissä esim. meillä, missä muittenkin kuin sosialidemo-

kratien keskuudessa niin paljon rakennetaan horjuviin teorioihin, katsottu vahingolliseksi järjestään kaiken käsiteollisen työn suosimista. Ei ole ehkä huomattu itse Marxin sanoneen, ettei hänen aikansa »hiotusjärjestelmällisellä» kotiteollisuudella ole mitään asiallista yhteyttä vuotta 1800 ennen harjoitetun kotiteollisuuden kanssa, jonka ohella tämä auktoriteetti myöntää, että »hyvä kotiteollisuus täydentää säännöllisissä oloissa maanviljelystä.» Aivan kelpaamattomana pois heitettäväksi eivät näy eräistä lauselmistaan päättäen kotiteollisuutta tuominneen myöskään eräät muut sosialidemokratiset auktoriteetit, Niinpä lausuu esim. Kautsky, vaikkakin koneitten tulevaisuuteen asettaa pääperusteen, seuraavaa:

»Aina on otaksuttavaa, että osa käsiteollisuudesta säilyy vielä sosialistisessa yhteiskunnassakin, vieläpä lisääntyvä hyvinvointi voi uudestaan elvyttää monta käsiteollisuuden haaraa, samalla kuin se vähentää halvan tehdastavaran kysyntää ja lisää taas kalliimpien, mutta taa-tumpien käsiteollisuuden tuotteiden menekkiä. — — — — Tämän perusteella voidaan sanoa, ettei sosialistinen yhteiskunta suinkaan syökse käsiteollisuutta täydelliseen perikatoon, vaan vieläpä saattaa monet sen haarat uudelleen kukoistamaan.»

Asettuminen »Paaviakin katolisemmaksi» ilmenee monasti sosialidemokratissessakin liikkeessä. Pidetään monella taholla liian revisionistisena käsiteollisten liikkeitten suosimista, se kun muka voisi ehkäisevästi vaikuttaa suunnitellun kumouksen aikaansaamiseen tuotantoelämässä. Kun kerran on tullut niihin isoihin laskuihin otetuksi, että ihmiset lopulta tulevat saavuttamaan onnensa tehtaitten avulla, olkoon että se tie olisi kuinkakin pitkä ja kärsimyksiä tuottava, ei tahdota ainakaan täällä meillä taipua syrjäpoluille otollisintakaan kotiteollisuustuotantoa ko-keilemaan ja tekijälle edullisempiin tuloksiin johtamaan.

Tälle kielteiselle kannalle ei kotiteollisuuteen ja muuhun käsiteollisuuteen nähden kuitenkaan kaikkialla ole tahdottu

asettua. On päinvastoin eräissä toisissa yhteiskuntaelämän uusiutumista harrastavissa piireissä ryhdytty toimenpiteisiin kotiteollisuudenkin saattamiseksi oikeaan maaperään, vieläpä saattamaan sillä alalla työskentelevät jo nykyoloissa tilaisuuteen itse nauttia oman työnsä hedelmiä.

Mies, joka on käsiteollisen työn kunniaansa saattamiseksi tehnyt niin paljon kuin vain harva muu, on englantilainen tiedemies, taiteilija, kirjailija ja ihmisystävä John Ruskin (lue Röskin), joka kuoli 81 vuotiaana v. 1900. Hänkin halusi ihmiskunnan onnellistuttamista, mutta ei niin ohdakkeista ja vaaranalaista tietä kuin tehdasteollisuuden kautta. Ruskin eli aikoina, jolloin konetekniikka Englannissa saavutti korkeimman huippunsa. Hän oli hyvin tietoinen muistakin suurtuotannon eduista, mutta myös sen varjopuolista.

Seuraavaan tapaan ajatteli Ruskin tästä yhdestä aikansa polttavimmasta kysymyksestä.

Väärin käsittäneinä ikivanhan määräyksen »otsasi hiessä on sinun syöminen leipääsi» ovat ihmiset alkaneet äärimäisyyksiin saakka pyrkiä koneitten avulla irti ruumiillisesta työstä. Se että osa ihmisiä pitää työtä, ja eritoten ruumiillista työtä, jonkunlaisena kirouksena ihmisille, on Ruskinin mielestä harhaan johtunut ja vahingollinen käsitys. Siitä, että saamme tehdä ruumiillista työtä, on meidän oltava kiitollisia, ja varsinaiseksi siunaukseksi tämä työ muodostuu silloin, kun työn kautta sekä ruumis että sielu kehittyy.

Moni konekeksintö voi vapauttaa ruumiin semmoisista ponnistuksista, jotka estäisivät sen sopusuhtaista kehitystä. Semmoiset konetyöt ovat Ruskininkin mielestä hyväksyttäviä. Mutta valitettavasti monet konetyöt estävät ruumiin jalostumista sekä sieluelämän sopusointuista suhtautumista näihin arkipäiväisiin askareihin.

Tehlastyötä piti Ruskin ihmistä orjuuttavana, vieläpä haitallisemmin vaikuttavana kuin vanhan ajan ihmisorjuus. Ennen veltostuen sortuivat ne kansat itse,

s. o. työn teettäjät, jotka olivat orjia pitäneet, mutta orjat säilyttivät ruumiillisista ponnistuksistaan huolimatta sielunsa terveinä, saattaen vapaiksi päästyään karaistuina elää itsenäistä ja voimaperäistäkin elämää. — Mutta nykyajan tehdaskoneisto orjuuttaa sekä työnantajat että teettäjät. Edelliset monasti eivät tee mitään ruumiillista työtä, joten veltostuvat siitä. Jälkimäiset taasen saavat useimmissa tapauksissa semmoisia tehtäviä, että ne mitä haitallisimmin estävät ruumiin ja vieläpä sielunelämänkin sopusuhtaista kehitystä.

Tehdastuottaja ahnehtii saadakseen konetyön avulla valmistuneet laitteet itaruuteen saakka halvoiksi. Sen saavuttamiseksi pyritään mitä pikkuseikkaisimpaan työnjakoon. Täten riistetään tekijältä se, mikä pitäisi olla jokaisen työn pohjana: sydäimestä lähtenyt antautuminen tehtäväänsä. Nyt sen sijaan »pirstotaan ihmisten yksilöllisyys muruiksi, tehdaskoneitten lämmikkeiksi».

Toisin on laita käsiteollisen työntekijän. Hän antautuu tehtäväänsä koko olemuksellaan, saaden nauttia sen kehityksestä ja valmistumisesta omana luomistyönään. Siinä kehittyy kätevyys, silmän tarkkuus ja kaunoaisti. Tämöisestä työstä saa tekijä — jos hän sitä oikein ymmärtää hyväkseen käyttää — tavallisen leipäpalkan lisäksi ikäänkuin kaupanpäällisenä sielullistakin virkistystä ja kehitystä. Semmoisessa työssä on oiva tilaisuus ruumiin ja sielun tasa-puolisesti kehittyä.

Liiallinen konetyö saattaa tekijänsä sen kautta enemmän tai vähemmän rammaksi, kun ruumiin kehitys ja sielullinen edistys eivät ole toisillensa rinnastetut. Toinen tai toinen tavallisesti jää liaksi jäljelle. Yksipuolisesta työstä kärsii ruumis ja samalla tuo hetki hetkeltä uusiutuva sama tehtävä koneen ääressä kuolettaa työntekijän yksilöllisyyden. Hänestä tulee vähitellen ikäänkuin koneen osa itsestäänkin.

Valitettavinta on se, että tällainen tehdastyöläinen usein on jäänyt koneelliseksi, epäitsenäisesti ajattelevaksi olioksi tehtaan ulkopuolellakin. Kun hänestä sitten on

koneellinen ajatustapa siirtynyt lapsiinsa, niin ei ole ihmeteltävissä, jos yksilöllisyys ja itsenäinen luomiskyky kokonaisten kansojen kesken häviää, m. m. kaavamaisia puoluekatsantokantoja muodostaen.

Tässä mielessä lausuu Ruskin m. m. että meidän on pyrittävä supistamaan tylsistyttävä konetyö mahdollisimman vähin, varataksemme sen tilalle työskentelyä, joka on omiaan kasvattamaan luottamusta Luojalta saamiimme omiin voimiimme, säilyttääksemme »sydämen avoimena, havainnon selvänä, tunteen lämpimänä ja henkevyyden pirteänä.» »Sillä», sanoo hän, »elämän antama palkkio on elämä itse, s. o. *luomisen ilo*, se palkkio, jonka Jumala itselleenkin varasi.»

Koneteollisuus on myös synnyttänyt paljon luonnoton-takin kilvoittelua ja pyrkimystä valtaan, mikä ei suinkaan ole omiaan ihmisiä toisiinsa lähentämään ja keskenäiseen onneen saattamaan. Tähänkin nähden katsoi Ruskin koneteollisuuden olevan omiaan siinä määrin ihmisiä toisistaan veroittamaan, katkeroitamaan ja rappeuttamaan, että olisi syytä yhä enemmän mekaanillisista töistä palata luonnollisempiin, ihmiskäsin tehtäviin. Tämän saavuttamiseksi olisi tavarain kuluttajain seurattava sitä periaatetta, että ostaessaan vaativat, ei ainoastaan sitä, että ostamansa laite on kohtuullishintainen ja käytännöllinen, vaan myös sitä, että se on tehty tekijäänsä nostaen eikä alas painaen.

Osoittaessaan sisäisessä tehdaselämässä vallitsevia epäkohtia siirtyy Ruskin useimmiten myös kuvaamaan luonnottomuuksia yleensä tiheissä tehdasyhdyskunnissa ja varsinkin suurkaupungeissa. Mitenkä kurjaksi niissä kauttaaltaan pyrkii varsinkin köyhälistön elämä muodostumaan, mitenkä rappiolle parempiosaistenkin elämä, se on Ruskinin helppo ympäristöstään todentaa. Historiasta taasen saa Ruskin esimerkkejä siitä, kuinka suurimmilleen kohonneet kaupungit, kuten Ninive, Babylon, Tyrus, Jerusalem, Atena, Aleksandria, Kartago ja Rooma, tekoloistostaan kotvaksi aikaa luhistuivat hyvinkin alas.

Maaseudulta osoittaa historia toiselta puolen tulleiksi enimpien niistä raikkaista virtauksista, jotka tarkoittivat jotain todellisempaa, pysyvämpää uudistusta koko kansan kohottamiseksi.

Moni nykyajan kaupunkilainen pitää maalaisia jonkinlaisina »tollukoina», mutta toista mieltä oli usein mainittu laajanäköinen mies. Aina uudelleen ja uudelleen sanoi hän ihannelleen sitä älykkyyttä ja monipuolisuutta, johon maamiehen on hänen työnsä kouluuttanut. Semmoiseksi tehtaalainen harvemmin kehittyy. Minkälaista taituruutta maamies osoittaakaan esim. ojankaivuudessaan, vilja-auman teossa, puimapuuhissaan, karjanhoidossa, käsitöissä ja monessa muussa. Semmoisten töitten ääressä on tilaisuus kullakin mitä monipuolisimmin Luojalta saatuja leivisköitä kehittää.

»Takaisin luontoon!» Se kehoitus oli pohjasävelenä Ruskinin aateharrastuksille.

Joskin Ruskin toisinaan, kuten suurien uudistajien on tapana, liioitteli lausunnoissaan, ovat hänen todistelunsa kuitenkin yleensä niin perusteltuja sekä esittämänsä esimerkit tosielämään viittaavia, etteivät ne ole saattaneet olla hedelmää kantamatta. Päinvastoin on huomattavissa, että Ruskinin innostamina on varsinkin viimeisenä vuosikymmenenä käyty kaikissa sivistysmaissa etsimään mahdollisuuksia toimia oikeutetun käsiteollisen työn kaikenpuoliseksi edistämiseksi, niinpä meilläkin.

Käsiteollisen työn merkitys maamme yhteiskuntaoloissa.

Kuten jo alkaisemmin on huomautettu, ei ammattikäsiyö ole maassamme vähenemään päin. Tämän voinee pitää todisteena siitä, että tällä käsiteollisuuden muodolla ilman muuta on oikeutuksensa tuotantoelämässämme. Toiset ammattikäsiyöt ovat sopivalla hetkellä muuttaneet muotoa, ja monet uusista, tavallisesti tilaus-

töihin perustuvista (kuten esim. valokuvaus ja kautsulaimasimien valmistus), eivät mitenkään joudu kärsimään tehtaitten kilpailusta.

Maamme kotiteollisuus on sitävastoin tehtaitten ripeän voittokulun kautta joutunut kärsimään monenlaista hallaa.

Tehdasteollisuuden voimistuessa ja liikeneuvojen vilkastuessa on kotoisten käsistöitten teko useilla seuduilla maassamme supistunut jotenkin vähiin. Tähän on osaksi ollut oikeutettuakin syytä, kun maanviljelys on alkanut vaatia yhä tehokkaampaa ja monipuolisempaa huolehtimista osakseen ja moniaita maanviljelyslaitteistakin on tehtaista saatavissa varsin kohtuullisiin hintoihin. Harvaanasutussa maassamme on kotoinen käsityötaito kuitenkin ainakin sikäli tarpeellinen, että sen varassa kyetään tärkeimmät korjaustyöt suorittamaan. Ja onpa pitkinä talvipuhteinamme aikaa uusienkin kotoisten tarvelaitteitten valmistamiseen.

Varsinkin pienviljelijälle, jolla on käteistä rahaa niukem-malti, on suureksi avuksi jokainen joutoaikana valmistunut käsityö. Se useimmissa osissa maata vielä oivalletaan-kin. Vaikeampaa näyttää enää olevan saada palkollis-väki tajuamaan sitä hyötyä, mikä heillekin voi saavutetusta käsityötaidosta tulevaisuutta varten koitua. Vanhempaan aikaan jatkettiin palvelijain työpäivää puhdetöillä liian pitkälti. Tästä monasti aiheutuneen liikarasituksen vuoksi on toisin paikoin nyt menty siihen vastakkaiseen ääri-mäisyyteen, ettei suostuta minkäänlaisiin puhdetöihin. Molemminpuoliseksi eduksi olisi palkollisten kanssa palkkaa punnittaessa sovittava määrätyn pituisesta, kohtuullisesta työpäivästä läpi pimeämmänkin talviajan ja sittemmin isäntäväen johdolla järjestettävä heille puhdetöiksi hyö-dyllistä käsityötä.

Kaikkein enimmänsä tehtävää käsiteollisen työmme tule-vassa järjestelyssä on mielestämme itsenäisesti kannattavan k a u p p a k o t i t e o l l i s u u d e n voimaan saattamises-sa, sillä sen kautta voidaan mitä huomattavimmin myötä-

vaikuttaa tilattoman väestömme vakavaraisesti maaseutu-elämään kiinnittämiseksi.

Kenkään ei tahtone kieltää sitä tosiseikkaa, että irtaimen väestömme vuosittain yhäti kasvaneeseen siirryntään kaupunkiin vaikuttaa, enemmän kuin kevytmielinen seikkailuhalu, epävakaiset ansiomahdollisuudet kotiseuduilla. Kesääjaksi on tilattomillekin yleensä yltä kyllin työtä tilallisten apuväkenä, mutta talven toimeentuloksi siten kertyneet varat harvemmin riittävät. Jos ei paikkakunnalla satu olemaan metsätöitä, on lähdeittävä tehtaista tai muista suuren maailman liikepaikoista työtä etsimään. Ainakin siksi talveksi jää perhe isättömäksi ja useassa tapauksessa ei tilallinen enää samaa »kesärenkiään» takaisin saakaan. Sinne kutsutaan pian joukkokin perästä.

Että tämmöinen alituinen muutteluinen, sillä harvemmin tulee samassa paikassa saatua vakinaista olopaikkaa, raskaasti painaa leimansa tilattoman väestömme elämään, on selvää. Sanoohan saksalainen syystä: »kahdesti muutto on kuin kerran tulipalo».

Kasvavan nuorison luonteen kehitykseen tämä kulkuri-elämä varsinkin vaikuttaa vahingollisesti. Niinpä selviää suojeluskasvatuksen järjestämiseksi toimineen valtion komitean keräämästä tilastosta, että kasvatustiloihin otettujen poikien vanhemmista oli isät juoppoja vain 15,59 %:lla maaseudulla eläneistä, mutta 53,6 %:lla tehdaspai-koissa, 63,4 %:lla etupaupungeissa ja 46,7 %:lla kaupungeissa eläneistä.

Maaseutuelämän puolesta puhuu vieläkin voimakkaammin vankeinhoitohallituksen keräämä tilasto yleiseen työhön tuomittujen henkilöitten kotiseuduista ja työaloista. V. 1907 vankeuteen tuomituista 276 mieshenkilöstä oli nim. vain 6 maanviljelyksestä tai sen sivuelinkeinoista (siis myös kotiteollisuudesta) eläneitä, 270 muilta työaloilta. Samana vuonna tuomituista 195 naisesta oli vain 1 vaki-naisten maalaiselinkeinojen harjoittajiin lukeutuva.

Tehokkaimpana toimenpiteenä tilattoman väestömme kotiseuduillaan pysyttämiseksi on tietysti pidettävä maa-reformikysymyksemme onnellista ratkaisua. Mutta mäkitupalaisiksi tai torppareiksikin päästyään kaipaavat maa-seudun pieneläjät säännöllistä talvityötä. Tähän voi monilla seuduin kotiteollisuus olla sovelias. Tällöin on kuitenkin varattava kotiteollisuuden halukkaille tarpeellisten raaka-aineitten saanti kohtuullisiin hintoihin, kunkin kyvyn mukaista kannattavaa käsityötä suoritettavaksi ja näille valmisteille säännöllinen, vuosittain uusiutuva menekki.

Ne valtion, vuosina 1906—08 työskennelleen kotiteollisuuskomitean ehdotukset toimenpiteiksi koulujen liikevaihdon, yleisen järjestäytymisen sekä neuvonnan ja tarkastuksen uusimiseksi, joita vuodesta 1908 lähtien on alettu käytäntöön sovelluttaa, tulevat vähitellen aiheuttamaan entistä näkyvämpiä tuloksia varsinkin tilattoman väestömme kotiteollisuuselämän varmistumiseksi.

Käsiteollisen työn kannattavuus.

Kotiteollisuustyön kannattavuutta arvioitaessa, valmistakoonpa tätä sitten kotitarpeiksi tai myytäväksi, joutuu huomattavimmaksi määrääjäksi se, tuleeko samanlaisen tavaran tehtaassa valmistus huomattavasti edullisemmaksi.

Tämä vertailu jossain määrin tulee kysymykseen kotitarpeiksikin valmistajalle, mutta kuten jo edellisestäkin olemme osaksi havainneet, ei tämä näkökohta ole hänelle tärkein. Tehdastuote, vaikka olisikin jonkun verran halvempi, ei läheskään aina ole haluttuun tarkoitukseen mitoilleen, muodoilleen ja käytännöllisyyteensä nähden niin sopiva kuin kutakin tarkoitusta varten itse suunnittelema ja valmistama. Se, mitä alempana esitetään huomioon otettavaksi kannattavan kauppatavaran valmistuksessa, soveltuu useimmissa tapauksissa myös kotitarvetyöhön, samoin kuin käsityöammateissakin, joissa kuitenkin, kuten aikaisemmin olemme

huomanneet, tilaustyön luonne usein tekee tehtaan kilvoittelun vaarattomaksi.

Vikkelyydessä tehdaskoneitten kanssa ei yleensä kannata kilvoitella. Parempi on yleensä sen vuoksi välttää semmoisia tehtäviä, jotka vaikeudetta voidaan pelkästään koneilla suorittaa. Mitä enemmän ajatustyötä ja käsin muodostettavaa tai liitettävää jokin työ vaatii, sitä paremmin se myös soveltuu ihmiskäsin valmistettavaksi.

Niinpä kaikki työ, jossa raaka-aineen vaihteleva luonne vaatii eri asteilla ja eri tarkoituksiin omaa käsittelyään, on sielullista ihmistä eikä kuollutta konetta varten.

Niin paljon etua kuin tehtailla onkin siitä, että saavat suurissa summissa yhtäikää valmistaa jotakin tuotetta ja siten myydä sen entistä halvempaan hintaan, ei tällöinen tavara kuitenkaan tee hyvin kauppaansa, milloin kulluttaja haluaa ostamansa laitteen avulla huomattummin tyydyttää henkilökohtaista yksilöllisyyden kaipuuta. Käsiteollisessa työskentelyssä on ihmisellä ollut tilaisuus, kuten jo Ruskin huomautti, asettaa ruumiillinen toiminta mitä vaihtelevimmin korkeampain sielullisten voimain käytettäväksi. Näin valmistetuilla esineillä on konetuotteen rinnalla se viehäytys, että tekijä on niihin jättänyt osan omaa sielunelämänsä, omaa yksilöllisyyttään, omaa käytännöllisyyttään ja kauneusaistiaan. Tällöinen työ on tekijänsä omaa luomaa, voipa sanoa taidetta. Juuri se aateloi tämän työn, antaa sen tuotteelle aivan toisenlaisen inhimillisen arvon kuin on paljaastaan koneellisesti toisen määräyksen mukaan valmistetulla tehdastuotteella.

Semmoista ylevämyyttä ei kaikelle käsityölle voida antaa, mutta milloin voidaan, ei konetyö sitä konsaan tule voittamaan.

Niistä edullisimmista miestöistä, joita meillä on ollut tilaisuus seikkaperäisemmin eräissä maaseutukunnissamme tutkia *), on 10-tuntinen päiväansio, milloin

*) Lauri Mäkinen: Aineksia Suomen kotiteollisuustilastoon.

tuotteet on onnistuttu suoraan kuluttajille myymään, noussut seuraaviin määriin:

Suksien valmistus	Smk. 3: — — 10: —
Ajokalujen „ „	1: 80— 8: —
Huonekalujen „ „	2: 45— 3: 40
Puuastioitten „ „	1: 75— 4: —
Länkien „ „	2: — 3: —
Vempeleitten „ „	1: 50— 2: 75

Huonoina ei näitä ansioita voida pitää, kun otetaan huomioon, että esim. renkien päiväansioksi, sekä rahapalkka että ylläpito huomioon ottaen, on samalta ajalta eri lääneissä saatu seuraavat määrät: *)

Hämeen läänissä	Smk. 1: 98
Kuopion „ „	1: 98
Mikkelin „ „	2: 01
Viipurin „ „	2: 20
Turun ja Porin „ „	2: 28
Uudenmaan „ „	2: 38
Vaasan „ „	2: 38
Oulun „ „	2: 48

Naisten työtä koskeva tilastotutkimuksemme **) ei ole antanut läheskään yhtä edullisia numeroita. Tämä johtuu osaksi siitä, että naisten työlle ei maassamme vielä ole totuttu antamaan sille tulevaa arvoa, mutta ehkä vieläkin enemmän siitä, etteivät naiset aina käsittöitä valitessaan ole tehneet laskelmia siitä, mikä paraiten nykyoloissa kannattaa, mikä ei.

Niinpä vielä valmistetaan paljon kehruksiakin myytäväksi, vaikka ei tämä työ anna tekijälleen kuin 3—6 pennin tuntiansion. Ne jotka ovat kutoneet kilvan tehtait-

*) Lääninhallitusten keräämään virallisten tilastotietojen mukaan.

**) Vera Hjelt: Ompelutyö-olot kaupungeissa

ten kanssa tavallista suoraa ja varsinkin tiivistä kangasta, ovat saavuttaneet 8—19 pennin tuntiansion. Ne taasen, jotka ovat oivaltaneet ottaa kudottavakseen kankaita, joissa kuosivaihtelu tulee enemmän kysymykseen, ovat ansainneet 23—35 penniä tunnissa.

Ompelutyöstä maaseudulla ei käytettävänämme ole tilastoa, mutta saman käsityön harjoittamisesta kaupungeissa tiedämme, että päiväpalkoilla työskentelevät ansaitsevat Smk. —: 40—6: — päivässä, viikkopalkoilla työskentelevät Smk. 3:— —18: — viikossa.

Näistä numeroista näkyy, etteivät kaikki ompelijatkaan, vaikkei heidän työnsä samoin kuin kudonta kärsi varsinaisesta tehdastuotannosta, elä kohtuullisissa ansiosuhteissa. Syynä tähän ei kuitenkaan ole itse työn luonne, vaan se että ompelu, muuten yhtenä harvana käsiteollisista työlaadustamme on joutunut laajassa mitassa kustannusjärjestelmän puitteissa harjoitettavaksi.

Maamme talous ei ole niin vakavalla kannalla, että olisi oikeus välinpitämättömyydellä kohdella sitä lisätuloa, joka käsiteollisuuden kautta voi olla saavutettavissa. Muut kansat lähettävät maahamme vuosittain yli sadan miljoonan markan edestä enemmän tavaraa kuin mitä me kykenemme heille antamaan. Olemme kuulleet eräitten sanovan: Ainoastaan uusia tehtaita perustamalla voidaan tämä, vuotuisesti 100 miljoonalla kasvava velkamme saada korvatuksi. — Tämmöinen ajatuskanta on nykyään meillä liiankin yleinen. Kuviteltaessa kahmalokaupalla rikastumisen tilaisuutta, vieromalla vierotaan semmoisia »vähäpätöisiä aherruksia» kuin on esim. käsiteollisuus, joitten kautta kuitenkin meitä edistyneemmät kansat ovat varallisuutensa perustan koonneet ja sitä näillä töillä vieläkin kartuttavat.

Olojamme erittäin kuvaavaa muuten on, että tähän maahan, joka koskaan ei voi kehittyä suurteollisuuden tyysijaksi, tuodaan varakkaista teollisuusvaltioista vuosittain noin 10 miljoonan markan edestä siellä käsiteollisuutena

valmistettua tuotetta, ja me samaan aikaan kykenemme viemään maastamme, jossa joka vuosi työnpuutetta valitetaan, ainoastaan noin $\frac{1}{2}$ miljoonan markan edestä käsiteollisia valmisteita. Esitämme tässä alempana virallisen tullitilaston mukaan laatimamme yhteenvedon ylempänä olevan laatuista tuontia ja vientiä koskevista huomattavimmista numeroista vuodelta 1908.

	tuonti mk.	vienti mk.
Harjantekijänteoksia	80,857	191,488
Nahkapäällystäisiä puujalkineita ..	4,827	—
Käsineitä ja kintaita, yksinkertaisia rukkasia	35,276	—
Käsineitä, hienompia nahasta ja säämyskistä	450,040	—
Satulasepänteoksia ja matkalaukkuja	199,331	7,945
Turkiksia, ommeltuja	601,945	—
Lattiamattoja halvoista kasviaineista	63,658	—
Niinimattoja ja säkkejä	46,813	—
Olkia ja lastuja nauhoina ja palmikkoina	89,455	—
Muunlaisia olki- ja lastuvalmisteita (paitsi hattuja)	9,552	—
Olkihattuja	13,775	—
Muita yksinkertaisia teoksia kasviaineista	254,572	—
Vasuntekijänteoksia	92,520	509
Vaatteita, valmiiksi ommeltuja ..	7,450,439	12,912
Sukankutojanteoksia	998,655	8,470
Nyöripunojanteoksia	105,255	—
Vaatenappeja	24,386	—
Vuodevaatteita, täytettyjä tai vierillä varustettuja	61,330	115
Säkkejä, karkeakankaisia	168 199	4,120
Nupukiviä (hakattuja katukiviä) ..	—	161,850
Hioma- ja kovasinkiviä	246,894	123,757

Savenvalajan teoksia	36,876	9,005
Ajoneuvoja	700,275	284,634
Puusepän ja sorvarinteoksia, päällystämättömiä	992,766	127,018
Kirvesmiehenteoksia	31,350	1,083
Vuolinteoksia	6,435	105,970
Tynnyrintekijänteoksia	380,104	429
Puunastoja	34,982	—
Harjanvarsia, lakeeraamattomia ..	4,439	—
Leikkikaluja	430,616	135

Räikeimpänä todistuksena siitä kuinka takapajulla vielä käsiteollisuudessa elämme, on numerotieto maahan vuosittain tuoduista valmiista vaatteista. Sitten vuoden 1897 on tämä summa vuosittain kasvanut noin 1 miljoonalla markalla, minkä ohessa saman tavaran vienti on joka vuosi laskeutunut, tehden viimeksi vain 12,912 markkaa vastaavan määrän. Vaatteitten valmistuksessa ei ulkomaillakaan kuitenkaan yleensä käytetä sen ihmeellisempiä apulaitteita kuin meilläkin jo joka paikassa tavattavia ompelukoneita.

Monenlaisten puuesineitten maahantuonti on varsinkin siinä suhteessa luonnon, että maamme on asukaslukuunsa nähden kaikkein metsärikkain Euroopassa. Valitettavasti pienet matkailijaesineetkin, joita ulkolaiset ovat vieneet muistoinaan meidän elämäämme kuvaavina, ovat näihin saakka olleet — huolimatta siitä että niissä on »Muisto Suomesta» — Saksassa valmistettuja. Tosiaankin olojamme kuvaavaa!

Vientitavaroista ovat huomattavimpia olleet Venäjälle Itä-Suomessa valmistetut ajokalut ja hakatut katukivet (nekin voidaan lukea kotiteollisuuteen kuuluviksi) sekä Längelmäen kovasimet. Pienempiä puusepänteoksiakin on maasta viety enemmän kuin sadantuhannen markan edestä, mutta tämä on kuitenkin mitätön summa siihen nähden, että samaan aikaan maasta viedään jalostamatonta puutavaraa yli

100 miljoonan markan edestä. Vuolintavaroihin lukeutuvat m. m. sukset, joita viime vuosina on alettu viedä Kajaanista sekä Keski- ja Itä-Suomesta Venäjälle.

Aivan viime aikoina on pantu alulle eräitten uusien käsitteollisuuslaitteitten maasta vientiä, mutta eivät tulokset siitä ole vielä kypsyneet tässä esitettäväksi.

Suomenkielinen käsiteollisuus- kirjallisuus.

Olemme tässä edellä koettaneet tehdä uskottavaksi, että sekä yksilöitten että koko kansan etua katsoen olisi tärkeää saada harrastus ja kyky käsiteolliseen työhön yleisemmäksi ja syvällisemmäksi. Olemme kuitenkin vain sivumennen maininneet keinoista tämän päämäärän saavuttamiseksi. Niitten esittäminen vaatii erikoistutkimuksia ja kokemuseräistä selvittelyä.

Katsoen tämänkin valistustyön mitä läheisimmästi työalaansa kuuluvaksi on Kansanvalistusseura päättänyt vuositteisesti jatkuvana suomenkielisenä sarjana kustantaa käsiteollisuuden kaikinpuolista edistystä pohtivaa kirjallisuutta. Moisen »käsiteollisuuskirjaston» toimittamisesta huolehtimaan on seura ottanut allekirjoittaneen, jonka pyrkimyksenä tulee olemaan käyttää hyväkseen kaikkia tällä alalla toimimaan halukkaita kansalaisia.

Tämmöisinä teoksina on suunniteltu toimitettavaksi niin hyvin pieniä kirjasia oppaiksi kotiloissa lapsille ja aikuisille kuin myös seikkaperäisempiä neuvokirjoja kehittyneempääkin ammattityötä varten. Siinä välissä on tarkoituksemme saada toimitetuksi esityksiä, jotka olisivat omiaan käännyttämään kansaamme esivanhempaimme alkaman perintökäsiteollisuuden vaalimiseen ja kehittämiseen.

Ennestään löytyy melkoinen joukko käsiteollisuutta koskettelevaa kirjallisuutta, mutta yleinen lienee kuiten-

kin käsitys, että varsinaisista työoppaista on suuri puute. Monia käsityönlautuja sekä ammattaitajia varten ei toistaiseksi ole olemassa lainkaan semmoisia suomenkielisinä ja monet aikaisemmin painetuista eivät enää vastaa nykyajan vaatimuksia.

Käsiteollisuuskirjastoon kuuluvina koetetaan saada ilmentymään mahdollisimman tasapuolisesti teoksia kaikkia niitä kotitarpeiksi tai elinkeinona harjoitettavia käsiteollisuustöitä varten, joilla katsotaan voivan olla yleisempää hyödyttävää merkitystä meikäläisissä oloissa. Voidaksemme tässä tehtävässä yhteiskunnan tyydytykseksi toimia, esitämme kerran kaikkiaan sen toivomuksen, että asiaa harrastavat tekisivät aikanaan sarjan päätoimittajalle mahdolliset muistuksensa niistä sarjamme teoksista, joihin ovat tutustuneet, sekä esittäisivät toivomuksiaan semmoisiin julkaisuihin nähden, jotka joko ovat tekeillä tai joitten aikaansaamista katsotaan suotavaksi.

Jotta sekin suomenkielinen kirjallisuus, mikä ennestään on käsiteollisuutta varten olemassa, tulisi tarpeellisessa määrässä huomioon otetuksi, laadimme siitä tässä alempana esittelyn.

Otamme ensin lyhyesti selostaaksemme sen suomenkielisen kirjallisuuden, joka käsittää aineistoa, ehdotuksia ja suunnitelmia kotiteollisuusolojemme järjestämiseksi. Sitten luettelemme ne suomenkieliset teokset, joissa on ohjeita käsiteollisen työn tekoon eri aloilla.

Suomen ensimmäisen kotiteollisuuskomitean mietintö vuodelta 1872 on laadittu ainoastaan ruotsinkielellä, eikä sitäkään liene tietämämme mukaan jäljellä kuin yksi kappale yliopiston kirjastossa. Ensimmäinen suomenkielinen laajempi yleiskatsaus koko maamme kotiteollisuusoloihin on senaatin teettämä »Yhteenasetelma ja muodostelma 1887 vuoden kotiteollisuus-tiedustuksen tuloksista» (117 sivua). Sen jälkeen on kotiteollisuusolojemme järjestämistä pohdittu yleisessä kotiteollisuudenharjoittajain kokouksessa Helsingissä v. 1900 (pöytäkirjat liitteinen kä-

sittävät 256 s.) sekä Kuopiossa v. 1906 (pöytäkirja 114 s.). Yksiin aikoihin viimeainitun kokouksen kanssa pidettiin Kuopiossa myös käsityönopeuttajain kokous (pöytäkirja liitteinen 147 s.). Vuonna 1906 asetti senaatti erikoisen komitean laatimaan suunnitelmia kotiteollisuusolojen järjestämiseksi maassa. Tämän komitean hankkima aineisto ja sen laatimat ehdotukset ovat ilmestyneet v. 1908 seuraavina viitenä niteenä: Kotiteollisuuskomitean mietintö (297 s.), sisältäen yleiskatsauksen sekä ehdotukset opetuksen, yhdistysten, näyttelyitten, kilpailuitten, museon, kaupan sekä tarkastuksen järjestämiseksi; Ohjelmien suunnittelu kotiteollisuuskouluille (127 s.), käsittää seikka-peräisempiä ehdotuksia opetusosalta; *Selontekoja Suomen kotiteollisuuden asemasta* (172 s.), 40 kuvalla valaistu 12 ammattimiehen selostus erinäisten kotiteollisuustyöläjien tilasta maassa; *Lauri Mäkisen* laatima *Aineksia Suomen kotiteollisuustilastoon* (238 s.), 9 eri pitäjässä toimitetun tutkimuksen tulos kotiteollisuusoloista sekä *Alexandra Gripenbergin* laatima selonteko, joka esittää *Kotiteollisuusoloja ulkomailla* (377 s.). Tässä jälkimmäisessä teoksessa on, yhdenmukaisuuteen pyrkien, kerrottu maalaiskotiteollisuuden kannasta Irlannissa, Sveitsissä, Itävallassa, Saksassa, Tanskassa, Norjassa, Ruotsissa ja Venäjällä.

Jo vuonna 1886 ilmestyi Evon metsäopiston ent. johtajan A. Blomqvist-vainajan laatima, tehtyihin omiin havaintoihin perustuva *Alamainen kertomus matkoista Venäjällä ja Ruotsissa käsityöolojen tutkimista varten* (178 s.), mikä asiallinen ja valaiseva julkaisu valitettavasti jo kauan sitten on kirjakaupoista loppuunmyyty. Samaan alaan kuuluvina ovat ilmestyneet seuraavat pienet kirjaset: F. L. Mahlberg, *Kotiteollisuudesta Venäjällä* (1907. 50 s. 40 p.) ja Hilma Jahnsso, *Kotiteollisuuskysymys ulkomailla* (1908. 45 s. 50 p.). Jälkimäinen julkaisu, jossa kyläkin asiallisesti kuvataan sen kotiteollisuusmuodon kehittymistä, joka etupäässä suurtuotannosta haaraantu-

neena varsinkin kaupunkipaikkojen seutuvilla on saanut tekijöille epäedullisen muodon, on kuitenkin siinä suhteessa yksipuolinen, ettei siinä kyllin selvästi huomauteta semmoisenkin kotiteollisuuden olemassaolosta, joka toiselta pohjalta lähteneenä on saanut aivan toisenlaisen kannattavan ja terveellisen suunnan sekä yhteiskunnallisessa että kansantaloudellisessa suhteessa. — Jo ennen kotiteollisuuskomitean töitten julkaisua on ilmestynyt kaksi huomattavaa tutkimusta Suomen kotiteollisuusoloista. Suomen Naisyhdistyksen maaseutujäsentensä avulla toimeenpaneman tutkielman yhteenvedo, joka koskee naisten kotiteollisuutta, on ilmestynyt saman yhdistyksen v. 1894 julkaisemassa *Kalenterissa Suomen naisten työstä* (403 s. 2: 50). Vähän myöhemmin toimitti vaivaihoidon tarkastaja Gust. A. d. Helsingius vaivaihoitolautakuntien avulla miltei kaikkia maan pitäjiä koskevan ylimalkaisen tilaston eri ammattialoilla toimivain kotiteollisuuden harjoittajain lukumäärästä. Tämän tutkimuksen tulokset, jotka tehdyn työn suoritustavan vuoksi eivät tietysti voineet tulla lähimainkaan tarkkoja, vielä vähemmin yhdenmukaisia, ovat kuitenkin omiaan antamaan jonkinlaisen yleissilmäyksen kotiteollisuusolojemme laajuudesta. Tämä tilasto on koko seikkaperäisesti esitettyinä *Vaivaihoitotilastossa n:o XXI, vaivaihoidon tarkastelijan vuosikertomuksia II* (77 s. 1903). Arvokkaan tilastotutkimuksen muodostaa Vera Hjeltin laajaperäinen julkaisu *Tutkimus, koskeva ompelijattarien ammattioija Suomessa* (368 s. 1908). Koeteltaessa maaseuduillamme järjestää oikealla pohjalla olevaa amatillistakin ompelukotiteollisuutta, on tutustuminen edellämainittuun teokseen oleva hyödyksi.

Niistä pienemmistä julkaisuista, joissa kotiteollisuusolojemme jo olevaa tai tulevaa järjestelyä on pohdittu, mainittakoon varsinkin Yrjö Blomstedtin kirjoitukset: *Mitenkä yhteistoiminnan kautta käsiteollisuutta ja kotityötaitoa maaseuduilla olisi kehitettävä* (38 s. 1903. 75 p.), *Käsitöiden merkityksestä kansantaloudessa* (16 s. 1904.

5 p.), *Miten käsityö-opetuksessa ja kansan käsiteollisuudessa muoto- ja kaunoaistia on kehitettävä* (20 s. 1901) sekä *Tilaton väestö ja työttömyys, oma tila ja kotiteollisuus* (Viikko-lehti »Nuori Suomi», v. 1906, n:ot 9, 10 ja 11). Asiantunteumuksella laadittuja ovat myöskin Gust. A. d. Helsingiuksen kirjoitukset *Irtain väestö ja kotiteollisuus* (1901. 15 s. 25 p.) sekä *Hätäaputyöt Perä-Pohjolassa* (1908. 16 s. 25 p.). Tähän ryhmään lukeutuva on niinkään Lauri Mäkiläsen kyhäys *Tarinaa Toukolan tuvassa* (16 s. 1908. 25 p.). Tällä alalla liikkuvia kirjoituksia on myöskin alati ollut aikakauslehdessä *Käsiteollisuus* (vuosik. 1907 ja 1909 ovat loppuneet, vk. 1908 1: 50 ja 1910 3: —). Toimenpiteistä kotiteollisuuden edistämiseksi, toimitetuista tarkastuksista y. m. on ennen ja jatkuvasti ilmestyvissä *Teollisuushallituksen tiedonannoissa*, *Maanviljelysseurain vuosikertomuksissa* ja *Suomen yleisen Käsiteollisuusyhdistyksen* sekä muittenkin *kotiteollisuusyhdistysten vuotuisissa toimintakertomuksissa* valaisevia esityksiä.

Miesten käsityöaloilta on ilmestynyt suomenkielellä alempana luetellut ammattioppaat. Oppikirjana puusepäksi aikoville ilmestyi jo vuonna 1876, ruotsinmaalaisesta teoksesta käännettynä, *Käytännöllinen Nikkarin-kirja* (91 s. 1: 50). Koko lailla vanhanaikainen. Varsinaisina maalauksen käsikirjoina on mainittava pari pientä vihkosta, jotka harvalle lienevät tunnettuja. Nämä ovat *Maalaus ja Petsaus-oppikirja* (28 s. 1854. 10 kop. hopiossa) sekä *Koti-Maalari* (19 s. 1904. 50 p.). Molemmat ovat varsinkin siinä suhteessa vanhentuneita, että niissä kiinnitetään kovin suuri huomio vernissan kotona valmistamiseen, jauhinkivien käyttämiseen y. m., jotka nykyisen tekniikan aikana eivät tule juuri lainkaan kysymykseen. On ihmeteltävää, että vielä äskettäin ilmestyneessä viimeksimainitun teoksen painoksessa on kieli ja varsinkin ammattisanasto jätetty jotenkin heikoksi. Alkuperäisiä ohjeita varsinkin puuaineksien kaadossa ja hoidossa antaa S. Ryyinänen kirjassaan *Neuvoja veistäjille* (11 s. 1908). — Muuta, varsinaisesti

huonekaluja esittävää teosta, jossa selitykset esiintyisivät suomenkielelläkin, ei liene ilmestynyt kuin *Josef Stenbäckin Huonekalupiirustuksia* (1886. 11 leht. 4: 50). Tässä teoksessa olevat piirustukset esittävät siihen aikaan käytettyjä, kaavamaisia, saksalaisrenesanssin muotoja, jotka sittemmin on huomattu varsin huonosti uuden suunnan saaneeseen taideteolliseen käsityskantaan soveltuviksi. Se pysyvä puoli näistä piirustuksista on mainittava, että ne ovat siististi tehtyjä sekä — mikä meidän arkkitehtiemme huonekalupiirustuksille yleensä on harvinaista — teko-tapa-esityksilläänkin varustettuja. — Jonkinlaisia alkeellisia neuvoja metallitöitten alalta antaa vihkonen *Pajatöiden eli sepityksen perusteet* (16 s. 1876). Aleks. Friisin *Käytännöllinen käsikirja* (1901. 374 s. Sid. 6: —) esittää menettelytapoja metallien ja metalliseosten valamisessa, työkoneilla valmistamisessa ja galvanoplastillisissa töissä. Siinä esiintyvällä eri metallien selvityksellä on merkityksensä laajemmallekin lukijakunnalle, mutta varsinaisten työmenettelyjen esitys, mikä muuten etupäässä kohdistuu valamiseen, on etupäässä tehdastyössä oleville sovellutettua. Täydennyksenä edelliselle teokselle on kansantajuisesti esitetty F. A. Branderin teos *Käsi- ja oppikirja metallisorvareille* (1896. 162 s. Sid. 4: —), jossa kuitenkin päähuomio on kiinnitetty ruuvikierteitten valmistamiseen vaihtorattaitten avulla. — Oppaisiin käytännöllisen toiminnan alalla voitaneen myöskin lukea Lauri Mäkisen *Käsateollisuutemme harrastajat osuustoimintaa ajamaan!* (1906. 47 s. 50 p.), siinä kun m. m. annetaan käytännöllisiä ohjeita kotiteollisuusosuoskuntien perustamiseen.

Niistäkin teoksista, jotka ovat laaditut ohjeiksi käsityö-opetusta varten kansakouluissa, voi monasti olla käsateollisuuden harjoittajallekin opittavaa. Luettelemme sen vuoksi tässä ne teokset, jotka tällä alalla ovat suomenkielisinä ilmestyneet. Ensimmäinen niistä teoksista oli Rafeel Härdhin *Ohjeita poikain käsitöiden johtamiseen kansakouluissa* (1892. 267 s. 3: 25), jossa hyvinkin seikkaperäi-

sesti yritetään ruotsalaisten ja saksalaisten lähteitten perusteella selvittää varsinkin raaka-aineet ja työkalut; noin puolet kirjasta käsittää kuitenkin kasvatustieteellistä neuvontaa eri mallikalustoesineitten valmistamiseksi. Aikajärjestyksessä seuraavat sitten Taavi Järveläisen *Käsityön opetuksesta* (1891. 71 s. 1: 50), jonka aineen käsittely ehkä näistä esityksistä syvällisimmin on vaikuttanut kansakoulutöittemme kasvatustieteellisen puolen järjestelyyn, Juho Jussilan *Muutamia ohjeita poikain käsityönopetuksen järjestämiseen kansakouluissa* (1903. 34 s. 50 p.) sekä Vihtori Pajamiehen *Poikien käsityö-oppi kansakouluissa* (1905. 52 s. 1: 50). Viimeksi ilmestynyt Fridolf A. Salolan *Kasvatustieteellinen veisto-oppi* (1909. 344 s. 3: 75) on aikaisemmin suomenkielellä ilmestyneitä samansuuntaisia laajempi ja epäilemättä myöskin etevämpi. Siitä saa hyviä neuvoja ammatillisenkin puutyön opettaja sekä tekijä. Kuuluisan ruotsalaisen esitaistelijan käsityönopetuksen alalla, Otto Salomonin teos *Käsityöt kasvatuksen välikappaleena* (90 s. 1887. 1: 40) on myöskin, joskin heikosti, suomennettuna. Se sisältää pirteästi esitettyä erinäisten kasvatustieteellisten mietteitä ruumiillisen työn terveellisestä vaikutuksesta nuorisoon. — Kansakoulun käsittöitten opetuksessa ohjeena käytettäväksi ovat niinkään ilmestyneet seuraavat mallikokoelmien piirustukset: J. Stenbäck ja E. Mäkinen, *Käsityökomitean mallikaluston piirustukset* (140 piirustusta. 1889. Loppuun myyty), T. Järveläisen *Konstruktiooppiirustuksia käsityönopetusta varten* (1891. 17 leht. 9: —) ja *Perusmallisarja poikien käsityöopetusta varten* (12 leht. 1905. 1: 50), M. M. Holmländerin *Mallipiirustuksia kansakäsityö- y. m. koulujen tarpeiksi* (1900. 50 s. 95 p.), Juho Jussilan *Poikien käsityö-mallipiirustuksia* (24 s. 1903) sekä Lauri Mäkisen muodosteleva *Käsityömalleja* (16 s., 1904—08. 75 p.). Kaikki nämä piirustuskokoelmat sisältävät enimmäkseen osanaan semmoisia yhdistämättömien kapulaesineitten malleja, joilla kotiteollisuustöitä varten ei ole huomattavampaa merkitystä.

Miesten, naisten ja lasten yhteisiltä työaloilta on ole-
massa seuraavat kaksi pientä vihkosta: *Neuvoja kopan ku-*
tomisessa (36 s. 1882. 75 p.) sekä *Olkien palmikoiminen*
(13 s. 1876. 40 p.). Molemmista voi näitä töitä alottele-
valle olla hyötyä vielä näinäkin aikoina. — Miesten ja nais-
ten töissä antaa ohjeita myös Lauri Mäkisen *Koti-*
teollisuus entiseen arvoonsa (16 s. 1908. 25 p.).

Erittäin arvokkaassa kansatieteellisessä tutkielmassaan
Karjalaisia rakennuksia ja koristemuotoja (206 s. × 89 kuva-
leht. 1901. 25: —) Yrjö Blomstedt ja Victor
Sucksdorff tutustuttavat meitä rakennustapojen ja
muotojen ohella myöskin venäjänkarjalaisiin talouskapi-
neisiin ja koristeluihin.

Suomenkieliset työoppaat naiskäsiyöaloilla ovat ehkä
vielä niukemmin edustettuina kuin miesten. — Raaka-
aineista kertoo hauskasti, joskin enemmän historiallismaan-
tieteelliseltä kuin teknilliseltä kannalta katsoen Hanna
Favorin kirjassaan *Vaatetusaineista* (106 s. 1897. 1: 25)
— Kudonnan oppikirjoja ei liene kuin neljä, nekin varsin
niukkoja sekä vanhanaikuisia, nim. Helga Hemmerin
Johdanto kotikutomiseen (32 × 35 s. 1892—93. 2: 25),
A. Hynénin *Kudontamalleja ohjeineen* (51 s. 1899. 75 p.)
Aina Hellmanin *Johdanto kankaan kudontaan* (21 s.
1896) ja Mathilda Tammelanderin *Kudon-*
nan oppikirja, joka edellä esitetyistä täydellisimpänä
sisältää myös mallitikkuja (25 s. 3: 65). — Sitä vanhanajan
varmaa lankojen ja kankaitten »painamista» neuvotaan teok-
sessa *Kotivärjäri* (71. s. 1876. 75 p.). Paljon on tässä Kir-
jasessa tietysti vanhentunutta, mutta paljon myös semmois-
ta, mitä nykyisinä huonojen anilinvärien aikoina kannat-
taisi uusia kokeiluja varten tutkia. Vanhaa kasveilla vär-
jäystä on toivottavasti omiaan edistämään Aina Hel-
lénin *Neuvoja kotivärjäykseen kasviaineilla* (78 s. 1905.
75 p.). Toivoa sopii, että jälkimäisestä teoksesta uutta
painosta laadittaessa edellisestä y. m. värjäysteoksista
otettaisiin erinäisiä sopivia värjäysneuvoja entisten lisäksi.

— Ompelun ja muun naiskäsityön aloja käsittelevät seuraavat teokset: Kuuluisan ruotsalaisen auktoriteetin *Hulda Lundinin* teoksista suomennettu lyhennys *Vaatteiden tekoniminen* kirjanen (29 s. 1901. 65 p.), joka käsittelee ainoastaan mitanottamisen, kaavain piirtämisen ja leikkaamisen, samaa käsittelevät *Junia Ingmanin* vihkoset *Liinavaatteitten leikkaamisen oppikirja* (31 s. 1907. 1: —) ja *Pukuvaatteiden leikkaamisen oppikirja* (40 s. 1908. 1: 50) sekä *Elli Keravuoren Pieni käsitöiden opas naisille* (70 s. 1910. 1: 35). Jonkun verran on saattanut olla käytännöllisiäkin ompeluopintoja varten hyötyä seuraavista kansakoulujen naiskäsitöiden opetuksen järjestämiseksi laadituista teoksista: *Komiteamietintö naisten käsityöopetuksen järjestämisestä kansakouluissa* (25 s. 1893. 30 p.), *C. h. Lydecken, Tyttöjen käsitöiden johtamisen ohjeita* (120 s. 1892. 2: —) sekä *Lilli Törnuddin Naiskäsitöiden sääntövihko* (36 s. 1893. 25 p.) ja *Ohjelmasuunnitelmia käsitöiden opetuksessa* (11 s. 1904. 20 p.). Jälkimäinen teos on edelliselle täydennys. Saman toimittamana on myöhemmin ilmestynyt *Naiskäsitöiden oppikirja* (90 s. 1906. 2: 50), joka sekin, edellisiä täydentäen, on tarkoitettu naistöitten opiskelun ohjeiksi seminaareissa ja kansakouluissa.

Seuraavat kansallisia kutoma- ja ompelumalleja esittävät teokset muodostavat arvokkaimman osan kirjallisuudestamme naiskäsitöitten alalla: *Theodor Schwindt, Suomalaisia ompelukoristeita* (79 leht. 1895. 20: —), saman *Suomalaisia nauhakoristeita* (18 s. ja 16 leht. 1903. 6: —) ja edelleen saman erittäin hauska *Suomalaisia Kansallispukuja* (8 s. ja 16 leht. 1898. 4: —), *Axel O. Heikelin Mordvalaisten pukuja ja kuoseja* (63 yksi- ja 199 värill. leht. 1898. 60: —), saman *Suomalaisia kansallispukuja* (8s. 8 kuv. 1898. 1: 50) sekä *Suomen Käsityön Ystäväin Suomalaisia kutoma- ja ompelumalleja* (2 vihkoa, 1895—96, (4: 50) à 1: 75). Mainittava on myös julkaisu *Kirjola*, joka sisältää taideteollisuusmalleja (12 taulua ja 4 s. tekstiä. 1906. 4: 50).

Kuvien valaisemia ohjeita käsittäen tekijöille ovat useampien vuosien kuluessa antaneet ensin *Suomen Teollisuuslehti* (vuodesta 1883) ja sittemmin sen liite *Kotitaide* (9: —), *Koti ja Yhteiskunta* ynnä sen liite *Käsityöt* (6: —) sekä *Käsäteollisuus*, joka maksaa 3 mk. vuosikerralta.

Useimmat edellämainitut teokset ovat saatavissa Kansanvalistusseuralta. Vielä kaupaksi olevien, mutta vaikeasti saatavien teosten hankkimiseksi annetaan kotiteollisuudentarkastajan toimistosta Helsingissä myös ohjeita. Samassa paikassa on tilaisuus tutustua huomatuimpiin ulkolaisiin, käsityötä ja kotiteollisuutta koskeviin julkaisuihin.

Käytännöllisen elämän

alalta olemme julkaisseet:

James Watt ja höyrykone, kirj. *Albert Andresen*. Kuv. 50 p.

Vaatetusaineista ja niiden valmistamisesta, kirj. *Hanna Favorin*. 36 kuv. 1: 25.

Kudontamalleja ohjeineen. Osviitta alottelijoille, kirj. *A. Hynén*. Suuri joukko kuvia ja 4 lehteä malleja. 75 p.

Neuvoja kotivärjäykseen kasviaineilla. Suomen Käsityön Ystävien toimesta laatinut *Alina Hellén*. 75 p.

Olkityöt. Opas olkien palmikoimiseen ja värjäykseen sekä olkipeitteitten valmistukseen, kirj. *Einar Puustinen*. 32 kuv. 75 p.

Asuntomme ulkoa ja sisältä. Neuvoja »oman kodin» rakentajille, kirj. *Jalmari Kehkonen*. Yli 50 kuv. 1: 50.

Puu raaka-aineena, kirj. *Jalmari Kehkonen*. Erittäin runsaskuvainen. 1: 50.

Maalaus. I. Työ kotitarpeiksi, kirj. *Svan-te Lehtonen*. Kuv. 50 p.

Useita muita huomattavia uutuuksia käsikirjoituksina valmiina.

Kansanvalistusseura, Helsinki.

Hinta 75 p.

Näköispainos, Kvs-säätiön Arkisivistyksen digikirjasto

Digitoitu Suomen tiedekustantajien liiton Kopiosto-korvauksista myöntämällä apurahalla.

Alkuperäinen julkaisu:

Käsiteitellisuus kunniaansa / kirjoitti Lauri Mäkinen, kotiteitellisuustarkastaja.
(Kansanvalistusseuran Käsiteitellisuuskirjasto / toimittaja Lauri Mäkinen ; 1) Helsingissä : Kansanvalistusseura, 1910. (Helsingissä : Raittiuskansan Kirjapainossa, 1910)
"Isävainajansa ja opettajansa Eero Mäkisen muistolle omistaa tämän kirjasen kiitollisena Lauri Mäkinen."

YKL 65

kotiteitellisuus; käsiteitellisuus; käsityö (toiminta); käsityökasvatus;
Comenius, Johan Amos, 1592–1670;
Locke, John, 1632–1704;
Rousseau, Jean-Jacques, 1712–1778;
Salzmann, Christian Gotthilf, 1744–1811

ISBN 978-952-7533-23-9

URN:ISBN:978-952-7533-23-9

Kvs-säätiö (Kansanvalistusseura sr)
Helsinki 2022